

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSKOND
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Rauno Veri

ID-KAARDI KASUTAJATE KOGEMUSED JA OOTUSED

Bakalaureusetöö

Juhendaja: PhD Pille Pruulmann-Vengerfeldt

Tartu 2008

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
I. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	5
II. METOODIKA	10
III. EMPIIRIKA.....	15
IV. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED	31
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY.....	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	36
LISAD.....	37
<i>ID-kaardi kasutamise dünaamika graafik</i>	<i>37</i>
<i>Intervjuude transliteratsioonid</i>	<i>38</i>
<i>ID-kaarti toetavad võrgulehed Eestis</i>	<i>89</i>

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on anda ülevaade sellest, millised on Eesti ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide ja nende derivaatide (edaspidi e-ID) kasutajate kogemused ja ootused. Lihtsustatult võib töö eesmärgi sõnastada, kui püüde otsida viise, mis aitaksid esile tuua selle kasutamise praktilisi tugevusi. Küllap saab sellest tööst abi ja tuge ka mõni järgmine autor, kes ID-kaardi ja e-ID temaatikaga kokku puutub ja püüab selles valdkonnas oma sõna sekka öelda. Mõndagi on siia püütud koondada – seda nii teooria, uuringute kui ka praktiliste kasutajate seisukohtadest.

Kuna elektroonilise identiteediga seotud rakenduste tarvitamise juures on esmatähtis inimeste teadlikkus, teadlikuks saamine ja olemasolevate lahenduste ning seadmete kasutamise otstarbekus, siis annan mõnede praeguste kasutajate kogemuste varal ülevaate nende praktikast ja ootustest, ka võimalustest, mida nad ID-kaardiga seotud teenustelt tulevikus ootaksid ja prognoosiks.

ID-kaardi praeguse kasutamise kirjelduse kõrval isikutuvastusvahendi ja ligipääsuvõtmena võrguteenustele ja -ressurssidele (siin ja edaspidi ID-autentimine), on eesmärgiks selgitada ID-kaardi elektrooniliste võimaluste kasutamise ulatuse suurendamise võimalusi, mille hulka kuulub nii teadlikkus ID-kaardi teiste elektrooniliste funktsioonide kasutusvõimalustest kui huvitatus nende kasutamisest, kirjutan läbi kasutajate kirjeldatu ka ID-kaardi kasutamise potentsiaalid, ka raskustest elektroonilisel kasutamisel ja huvist võimaluste avarumise vastu.

ID-kaardi elektroonilise kasutamisenä käsitlen lisaks kõige ulatuslikumalt levinud elektroonilisele autentimisele ka teisi Eestis pruugitavaid kasutusviise – digitaalallkirjastamist, krüpteerimist/dekrüpteerimist, mobiil-ID-d, ID-bussipileteid ja Open-ID-d.

Tööst on võimatu kõrvale jätta digitaalallkirjastamist ja mobiil-ID, kuna need käivad tehnoloogiliselt sedavõrd ühte jalga veebiautentimisega, mis on olnud selle tehnoloogia leviku veduriks Eestis. Ehkki sellest loobumine annaks võimaluse selgemalt keskenduda ID-kaardi abil toimuvale veebiautentimisele, pole see siiski võimalik, kuna kasutajate kogemused on sedavõrd mitmetahulised ja erinevad tehnoloogiad on omavahel tihedalt põimunud. Ka eel-

davad kõik need tehnoloogiad kasvõi ühekordset ID-autentimise kasutamist, mistõttu on kõigil kasutajatel automaatselt olemas kogemused ID-kaardi kasutuselevõttust ja sellega seotud tehnoloogilistest sammudest. Ka on uuematel tehnoloogiatel selge mõju ID-autentimise levikule, mistõttu tuleb neist vältimatult juttu leviku kiirendamise ja perspektiivide parandamise osas. Kuna mobiil-ID kätkeb eneses ID-kaardist suuremat funktsionaalsust ja mugavust, siis käsitleb käesolev töö seda kui ID-autentimise järgmise põlvkonna lahendust, mis on täna paralleelselt kasutuses.

Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus on lubanud 2008. aastast pöörata märkimisväärselt tähelepanu ID-kaardi elektrooniliste kasutusvõimaluste teavituskampaaniale, rääkimaks ja näitamaks inimestele lisaks selle funktsionaalsele osale ka ID-kaardi kasutusvõimalusi, mis puudutavad selle kasutamist isiku kaugtuvastusvahendina Eesti Internetilehekülgedel, mille tõttu on tööle lisatud ka Eestis pakutavate ID-autentimist toetavate veebilehtede ülevaade, milline on koostatud 2007. aasta lõpus, andmaks ülevaadet ID-kaardi kasutamisest isikuvastamisvahendina Eesti võrgulehtedel ning mis on üks 2008. aasta jaanuaris ilmunud info-kihustumise uuringu lähtematerjalidest (Pruulmann-Vengerfeldt, Kalvet, 2008). Samas osas püüan kirjeldada kasutajate huve ja võimalusi toetudes 2007. aasta suvest pärinevale TNS Emori uuringule ID-kaardi elektrooniliste võimaluste kasutamisest (Emor, 2007).

Teoreetilised vaatekohad ja ka varasemate uuringute osa kattuvad mõnel määral ka sel kevadel kirja pandud seminaritöö seisukohtadega (Veri, 2008), millises püüdsin leida arusaama võimalustest end ID-kaardi abil Eesti võrgulehtedel autentida ning mil määral selles vallas pakutavat kasutatakse. Seminaritöö teoreetilistes seisukohtades eksiteele sattudes sai see tervikuna liigoptimistliku tonaalsuse, mille hindasin bakalaureusetöös siiski juhendaja heal soovitusel ebapraktiliseks ning asendasin püüuga anda pigem edasi tänaste reaalsete kasutajate kogemusi ja ootusi.

I. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Kuna tegemist on valdkonnaga, millises ei saagi olla pikka käsitlestraditsiooni, sest e-ID tehnoloogia on Eestis laialdaselt kasutusel olnud umbes kuus aastat, siis lähtub käesolev töö ühest küljest ennekõike innovatsiooni difusiooni teooriatest, teisalt toetub uuringuile, mis paljude teiste küsimuste seas on püüdnud selgitada, mil määral on Eesti elanikel kogemusi ID-kaardi elektroonilise kasutamise vallas.

Elektroonilise kasutamisenä käsitlen viise, mida praegu Eestis küllaltki ulatuslikult kasutatakse (kaugtuvastus, digitaalallkirjastamine, krüpteerimine/dekrüpteerimine, mobiil-ID ja ID-bussipiletid) ja üht, mille kasutuselevõtuks praegu samme astutakse (Open-ID).

Püüan töös ID-kaardi funktsioonide elektroonilist kasutamist käsitleda infotehnoloogilise innovatsiooni leviku ja omaksvõtu protsessina, toetudes Everett M. Rogersi innovatsiooni teooriale (Rogers, 2003), samuti Leila Greeni (Green, 2001) poolt kirja pandud seisukohtadele mõjuritest, mis määravad tehnoloogiate difusiooni toimumise tõenäosuse ja kiiruse. Ka püüan leida individuaalseid ja sotsiaalseid asjaolusid, mis võiksid ID-kaardi elektroonilist kasutuselevõttu mõjutada.

Riigi andmesideorganisatsiooni andmeil (RISO, 2008) on turvaliste isikutuvastamislahenduste eelistamine kuritegelike rünnete vastu tõhusaim vahend, samuti hoiaks see inimeste usaldust riigi e-keskkonna vastu. Sellest tulenevalt on seatud eesmärgiks turvaliste e-ID lahenduste, ID-kaardi ja Mobiil-ID massiline kasutamine erinevates süsteemides ja erinevatel platvormidel ning turvaliste e-ID lahenduste kasutamiseks vajaliku riistvara kerge kättesaadavus.

RISO andmeil iseloomustavad aastail 2005-2006 e-identiteedi arendamist järgmised indikaatorid (RISO, 2008):

Indikaator	2005	2006	2007	2008	2010	2013
Isikute arv, kes on andnud digitaalallkirja (unikaalsed allkirjastajad)	17000	26000	(70000) 74664	140000	400000	600000

Isikute arv, kes on kasutanud kehtivuskinnitust (unikaalsed kehtivuskinnitused)	20600	38300	(75000) 85619	150000	500000	600000
Isikute arv, kes kasutavad Mobiil-ID	-	-	2000	10000	30000	100000
(töölalases) kasutuses olevate arvutite varustatus ID-kaardi lugejatega ja ID-kaardi kasutamiseks vajaliku tarkvaraga (%) (nii avalik kui erasektor)	-	-	uuring	75%	95%	100%
ID-sõbraliku asutuse nõuetele vastavate riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste %	-	-	uuring	30%	75%	100%
ID-kaardi ja Mobiil-ID baaskoolituse läbinud isikute arv	-	-	10000	50000	400000	600000

Käesoleva töö lisas 1 sisalduv graafik näitab selgelt digitaalallkirja andmise kasvu valimiste perioodidel 2005. aasta sügisel ja 2007. aasta kevad-talvel. Võrreldes 2005. aasta kevadega, mil allkirjastajate hulk jäi alla 20 000, on 2007. aasta valimistel unikaalsete allkirjastajate hulk juba üle 40 000.

Rogers (Rogers, 2003) käsitleb innovatsiooni omaksvõttu viieetapilise lineaarse protsessina, mille osad on:

1. Teadlikuks saamine innovatsioonist ja selle funktsioonide mõistmine
2. Innovatsiooni kohta isikliku seisukoha kujundamine, selle väärtuse üle otsustamine
3. Otsus omaksvõtu suhtes
4. Uuenduse kasutuselevõtt
5. Jätkatakse „uudse objekti“ kasutamist või loobutakse sellest

Kuna praegu on võimalik oletada, et e-ID kasutajate protsent on veidi üle kümne, siis tasub meenutada, et Rogersi seisukohalt jookseb 16% kohalt joon, mis tähistab otsustavat piiri innovatsioonihuviliste ja arvamusliidrite ning varase ja hilise enamuse vahel. Kasutajate hulka väljendav S-kõver hakkab järsult tõusma just selle piiri ületamise hetkest. Samas on raskesti määratletav kasutajate koguhulk, mis teeb „reaalajas“ otsuste ja prognooside tegemise keeruliseks.

Möönan, et Rogersi teooria ei pruugi olla ilmtingimata täiuslik, kuid seda saab käsitada väljaspool tehnoloogiliste seadmete ostuotsuste langetamise ja grupi liikmeks olemise mõjutusi, sest ID-kaart on enamikul eestimaalastest kohustuslikuna olemas, põhiseadmed ja ligipääs võrguressurssidele on soetatud sellest sõltumatult, mitte kaugautentimise teostamiseks ning selle kasutamine on personaalne, mitte perekondlikest või grupi mõjutustest tingitud otsus.

Arvutite ja Internetiühenduse soetamise praktika on üsna suuresti mõjutatud nende soetamise maksumusest ja otsustest, mida teevad leibkonnad, lähtuvalt oma praktilistest vajadustest ja rahalistest võimalustest. Ka ei ole tegemist meelelahutusliku tootega, mille soetamine võib olla suurel määral tingitud hedonistlikest kaalutlustest.

Rogersi teooria jagab tehnoloogiate omaksvõtjad viieks rühmaks:

1. Innovaatorid (2.5%) on haritud, omavad mitmekesiseid infoallikaid ja on valmis teistest rühmadest enam riskeerima.
2. Varajased omaksvõtjad (13.5%) on arvamusiidrid, tavaliselt sotsiaalselt tunnustatud ja kõrgema haridustasemega.
3. Varane enamus (34%) kaalutleb, läbib kahe eelneva grupi liikmetega.
4. Hiline enamus (34%) on skeptikud, kes austavad traditsioone ning keda võib iseloomustada tagasihoidlik sotsiaal-majanduslik olukord.
5. Hilised omaksvõtjad (16%) on need, kes saavad peamiselt teavet naabritelt ja sõpradelt ning kardavad uuendustega riskeerida

Rogersi omale sarnane, kuid terminites pisut erinev on Geoffrey Moore (Moore, 1999) innovatsioonide omaksvõtjate liigitus, milles pole suuri erinevusi Rogersi omast, kuid mis aitab seda selgitada. Moore nimetab Rogersi innovaatoreid entusiastideks, kes haaravad lennult iga tehnoloogilist uuendust; varaseid omaksvõtjaid visionäärideks, kes näevad tehnoloogias isikliku efektiivsuse suurendajat; Rogersi varast enamust nimetab Moore pragmatikuteks, kes võtavad uuendused kasutusse siis, kui nende kasutamise võimalikkus on tõestatud; Moore nimetab Rogersi hilist enamust konservatiivideks, kes võtavad uuenduse omaks siis, kui nad on selleks sunnitud; Rogersi hilised omaksvõtjad on Moore'i klassifikatsiooni järgi skeptikud, kes ei soeta uuendust põhimõtteliselt (Moore, 1999).

ID-kaardi kasutamist mõjutavad mitmed seotud asjaolud. Esiteks on Eestis väljastatud umbes miljon ID-kaarti, millest osad on juba kasutusest väljas või asendatud. Enam kui miljonist ID-kaardi saama õigustatud kodanikest 76% on täna reaalselt kehtiva ID-kaardi omanikud. ID-kaardi omanikud on jagunenud proportsionaalselt Eesti vastavas vanuses elanikkonnaga. ID-kaardi omanike osakaal on üle keskmise järgmiste sihtrühmade sees: mitte-eestlased, üle 50-aastased, kõrgharidusega inimesed, tallinlased ning „valgekraed“. Vähem on ID-kaardi omanikke nooremaeliste, Tartu piirkonna ja Lääne-Eesti elanike, õpilaste-üliõpilaste ning liht- ja oskustööliste seas. Samuti mida suurem on pere, seda vähetõenäolisem on, et ID-kaarti omatakse. EMORi arvamus on, et tõenäoliselt peaks ID-kaardi omanikke lisanduma sihtrühmadest, kus kaardiomanikke on vähem ehk nooremaeliste ja liht- ja oskustööliste seast. Interneti kasutamine on eelduseks ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisele. Pea kolm neljandikku ID-kaardi omanikest on internetikasutajad. Nende seas on eeskätt töötavad inimesed, eestlased, ning kesk- ja kesk-eriharidusega elanikud. ID-kaardi elektroonilisi funktsioone on kasutanud 12% kaardiomanikest ehk ligikaudu 124 000 15-74-aastast eestimaalast. ID-kaardi omanikest, kes kasutavad ka Interneti, on selliseid inimesi 21%. ID-kaardi elektroonilisi funktsioone on kasutanud eeskätt eestlased, üle 35-aastased, kesk- või kõrgharidusega inimesed, tallinlased, töötavad elanikud ning kõrgemasissetulekuga inimesed (Emor, 2007).

Kuna Eesti Internetikasutajate jaoks on enamkasutatavaks valdkonnaks finantsvaldkond – 61% Internetikasutajatest on esitanud elektroonilise tuludeklaratsiooni ja 60% kasutanud Internetipanka riigi poolt pakutavate teenuste eest tasumiseks (Turu-Uuringute AS, 2005), siis tuleb pidada eeldusi ID-autentimise ja –allkirjastamise levikul headeks, kuna just selles ilmnevad selle eelised. Igapäevane finantstegevus eeldab kõrgendatud turvalisust, mida pangad pakuvad täna just läbi ID-kaardi rakenduste. Siin on kõige enam hakatud kasutusele võtma ka mobiil-ID abil autentimist ning digitaalallkirjastatud dokumentide kasutuselevõtu ja töötlemise osas on 2007. aastal toimunud läbimurre, mille tagajärjel saab klient täna pangast võtta juba laenu allkirjastades selleks krediidasutusega digitaalselt lepingu.

Kuna ID-kaardi funktsioonide kasutamise levikust rääkides ei lähtu probleemid mitte ID-kaardist endast, kuna see on miljonil inimesel füüsiliselt olemas, vaid kasutajate teadlikkusest, vajadustest ja võimalustest, siis tuleb pöörata tähelepanu nii arvamusiidrite kui „varase enamuse“ õpetamisega seonduvatele probleemidele ja vahenditele, mida nende lahendamisel rakendada saaks. Kuna uute tehnoloogiliste rakenduste puhul on inimlik võtta äraootav

hoiak, siis vajavad potentsiaalsed kasutajad kindlaid positiivseid näiteid ID-kaardiga kaasnevate võimaluste kasutamisest. Võrreldes innovaatoritega, kes tehnoloogiaid ja seadmeid uudishimust proovivad, on suurem osa inimesi vähem riskialtid.

Ehkki tööle lisatud ülevaade (Lisa 3) annab pildi, kuidas ja milleks ID-kaarti täna Eesti võrguressurssides kasutada saab, on siiski põhirõhk võimaluste otsimisel, kuidas neid paremini ära kasutada ja püüul leida kitsaskohti tänaste rakenduste kasutuselevõtul. Kuna paljudel lehtedel pakutakse ka ID-kaardile alternatiivseid sisselogimisviise, siis on loomulik vaadelda ka nende mõju elektroonilisel isikutunnistusel põhinevale isikutuvastusele.

Emori uuringust ID-kaardi elektrooniliste võimaluste kasutamisest selgub, et iga teine ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide mittekasutaja põhjendab seda vajaduse puudumisega. Nad saavad selleta hakkama ja neil ei ole seda vaja läinud. Iga neljas põhjendab elektrooniliste funktsioonide mittekasutamist ID-kaardi lugeja puudumisega. Arvestades kaardilugeja hinda ja kättesaadavust ei tohiks see olla ilmselt ületamatu takistus. 41% ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide mittekasutajatest ei oska öelda, mis neid paneks ID-kaarti kasutama. Iga neljas arvab, et ID-kaarti hakkaks nad kasutama, kui see teeks nende elu mugavamaks. Seega suurendaks ilmselt teavitustöö ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist (Emor, 2007).

Sellest lähtuvalt selgitasin intervjuudega, milliseid teid mööda või läbi milliste teenuste jõudsid inimesed ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde, mis on neid kasutamisel ja kasutama hakkamisel takistanud, kuidas nad hindavad teenuste ja nende kvaliteedi arengut ja milliseid ootusi nad seavad ID-kaardile ja selle elektroonilisele kasutusele. Eraldi on tähelepanu all ka see, kas ja mis teenuste kaudu on nad ise propageerinud ID-kaardi elektroonilisi funktsioone ning millised on nende hirmud elektroonilise ID kasutamise ees, puhul, kui nad neid tunnevad.

II. METOODIKA

Kasutasin käesoleva töö peamiseks lisaväärtuseks oleva materjali kogumiseks informandi-intervjuusid, valides vastajad, kes peegeldasid isiklikke vahetuid kogemusi ja hoiakuid elektroonilise-ID suhtes.

Intervjuude tegemisel kasutasin semistruktureeritud intervjuusid, milliste läbiviimisel lähtusin Triin Vihalemma koostatud juhendist (Vihalemm, 2007). Eelistasin seda, kuna see sobis töö eesmärgiga ning e-ID kasutajate reaalsed kogemused on üsna individuaalsed ning teiste meetoditega raskesti haaratavad. Arvestasin, et selliselt kogutud andmestiku analüüs on töömahukas ning et andmeesituse võimalused suhteliselt „kohmakad”, kuid see andis võimaluse küsida teemade ja võtmeküsimuste kaupa, veidi vabama sõnastuse ja järgnevusega. Just selle intervjuuliigi kasutamine on sobiv, sest see on piisavalt paindlik ja võimaldas ka süstemaatilist analüüsi, kuna teemad-võtmeküsimused on samad. Ehkki selliselt teostatavad intervjuud ei ole üheselt võrreldavad, kuna kasutajate kogemused on erinevad, kuid teemaarendused võimaldasid informantide kogemusi, hoiakuid ja ootusi siiski kaardistada ja võrrelda.

Kvalitatiivuurings küll ei rakendata enamasti juhuvalikut, kuid e-ID kasutajate piiratud hulk ning üsna erinevad ja spetsiifilised kogemused panid otsima võimalusi, kuidas juhuvalimilt kogutud andmeid koondada töödeldavate tunnuste alla. Eesmärgipärane valik oli võimalik, kuna e-funktsioonide kasutajate koguhulk rahvastikust on vaid veidi üle kümne protsendi ja see rühm iseenesest on täna sellest tunnusest lähtuvalt võrdlemisi spetsiifiline. Valikusse sattus siiski ka äärmuslikult suure kasutamiskogemusega informante, ning neid, kes moodustavad nendega terava kontrasti, kasutades e-ID võimalustest murdosa, sedagi harva, näiteks vaid kord kuus. Samuti võimaldab valim anda ülevaate e-ID võimaluste spektri avarusest, milliseks on eelduse loonud kahe informandi suur kasutushuvi. Ka on kogutud materjali põhjal selgelt võimalik esile tuua e-ID kasutamisel ilmnunud tugevused ja nõrkused.

Intervjuu kava planeerimisel otsisin võimalusi kasutada võimalikult eri tüüpi küsimusi ja ka stiimulmaterjali, et koguda e-ID kasutajate meenutusi, arvamusi, hoiakuid, väärtusi, veendumusi ja nende põhjuseid, küsimuste esitamise tonaalsuse valikul lähtusin vajadusest kasutajate tegelike arvamuste manifestse väljaütlemise järele.

Valimit koostades püüdsin ennekõike lähtuda sellest, et saaks kaetud võimalikult erineva kogemusega inimeste rühmad – need, kes kasutavad paljusid elektroonilisi funktsioone ja need, kes on mingil põhjusel jõudnud ühe väga kitsa teenuse juurde. Samuti leidub valmis inimesi, kelle kasutajakogemus on sama pikk kui tehnoloogia kasutamise traditsioon, kuid ka neid, kes algust teinud mõni kuu enne küsitlemist. Ka kasutamisesageduse erinevuses on nii kümnekond korda päevas, kui ka kaks korda kuus kasutavaid inimesi ning neid, kes kasutavad ID-kaarti teiste isikutuvastusvahenditega võrreldes haruharva ja neid, kes kasutavad ainult seda.

Tabel: Andmed informantide soo, vanuse, perekonnaseisu, hariduse, ameti ja elukoha kohta.

	Sugu	Vanus	Perekonnaseis	Haridus	Amet	Elukoht	
Int1 45	M	mees	45	abielus	kõrg	osakonnajuhataja	Tallinn
Int2 27	M	mees	27	abielus	kesk	Ajakirjanik	Tartu
Int3 43	M	mees	43	abielus	kõrg	osakonnajuhataja	Tallinn
Int4 39	M	mees	39	abielus	kesk	Konsultant	Tallinn
Int5 45	N	naine	45	vallaline	kõrg	parlamendisaadik	Paide
Int6 50	N	naine	50	lesk	kesk	Sekretär	Tallinn
Int7 26	N	naine	26	vallaline	kõrg	Ametnik	Tallinn
Int8 29	M	mees	29	abielus	kõrg	Projekteerija	Paide
Int9 27	N	naine	27	abielus	kõrg	raamatupidaja	Paide
Int10 22	M	mees	22	vallaline	kesk	Ametnik	Tallinn

Int11 N 20	naine	20	vallaline	kesk	Assistent	Tallinn
---------------	-------	----	-----------	------	-----------	---------

Analüüsisin intervjuusid lähtudes Triin Vihalemma kvalitatiivse analüüsi juhendist (Vihalemm, 2006). Sellest lähtudes fikseerisin tekstides sisalduva teabe ning süstematiseerisin selle töö eesmärkidest lähtuvasse kategooriatesse. Kuna kasutasin standardiseerimata tekstianalüüsi meetodit, siis vaatlesin intervjuude tekste terviklikumalt ning kontekstiliselt. Intervjuude tekste kodeerisin lähtudes intervjuu struktuurist; töö eesmärkidest ning teoreetilistest lähtekohtadest.

Püüdsin kodeerida üksnes neid tekstilõike, kus vastaja arvamus on otsesõnu välja öeldud ja manifestelt tsiteeritav. Vähem pöörasin tähelepanu seisukohtadele, mis jäid „ridade vahele“. Otsisin ennekõike nominaalkoode, lähtudes üldiselt erinevatesse sisulistesse üksustesse eristavatest märksõnadest, mis seotud küsimuste või nende blokiga.

Tekstianalüüsi käigus selekteerisin ja kogusin tekstilõike, mis seostuvad alateemaga, mille kohta käis intervjuus esindatud küsimus või küsimuste blokk. Materjali struktuurseks kontsentreerimiseks kasutasin üksnes neid elemente, mis on otsesõnu esindatud ja tekstis näidatavad.

Seejärel liigendasin allteema kohta käivad väited, raamistades need ennekõike elektroonilise ID kasutusele võtmise ja kasutamise protsessist ning perspektiividest, ka strateegiatest ning inimeste omavahelisest vastasmõjust lähtudes.

Kasutasin käesoleva töö peamiseks lisaväärtuseks oleva materjali kogumiseks informandi-intervjuusid, mille puhul on tegemist vastajatega, kes peegeldavad isiklikke vahetuid kogemusi ja hoiakuid elektroonilise-ID suhtes, esitades 11-le inimesele alljärgnevas küsimustikus sisalduvad küsimused:

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?
2. Mis sai otsustavaks?
3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?
4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?
5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

6. Kui sageli te ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutate?
7. Milleks kõige enam ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutate?
8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?
9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest?
(autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)
10. Millistega neist olete kokku puutunud?
11. Millal esmakordselt ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutasite?
12. Millal viimati ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutasite?
13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise võimalused on Teie hinnangul kasvanud?
14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?
15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?
16. Millistest ID-kaardi kasutusvõimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?
17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?
18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?
19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)
20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID-kaardi kasutamist?
21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?
22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?
23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?
24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?
25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?
26. Kas see häirib teid?
27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?
28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks?
29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?
30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?
31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?
32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?
33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

- 34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?
- 35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?
- 36. Milline neist võiks olla järgmine?
- 37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?
- 38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima?
- 39. Sugu
- 40. Vanus
- 41. Perekonnaseis
- 42. Haridus
- 43. Amet
- 44. Elukoht

III. EMPIIRIKA

3.1. Informantide kasutamisharjumused

Kasutamist kirjeldavas osas annan ülevaate kasutajate kogemustest, sellest, millest kasutamine alguse sai ning millised mõjutavad tegurid inimeste otsuseid on suunanud. Informantide kasutusharjumusi kirjeldavas tabelis on esimeses veerus teave informandi kohta, teises ajend, mida inimene ise peab e-ID kasutamisega alustamise põhjuseks, kolmandas kuni kaheksandas veerus info selle kohta, milliseid teenuseid on inimene kasutanud.

Tabel: Informantide kasutamisharjumused

		Ajend	Valimine	Allkiri	Krüpteerimine	Bussipilet	Autentimine	m-ID
Int1	M	Turva (allkiri)	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
45								
Int2	M	valim.	Jah	Jah	Jah	Ei	Jah	Ei, plaanib
27								
Int3	M	turva. (pank)	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
43								
Int4	M	valim., töö	Jah	Jah	Ei	Jah	Jah	Ei
39								
Int5	N	turva. (pank)	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei
45								
Int6	N	töö	Jah	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei
50								
Int7	N	huvi	Ei	Jah	Ei	Jah	Jah	Ei
26								
Int8	M	Töö	Jah	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei
29								
Int9	N	töö	Jah	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei
27								
Int10	M	huvi	Ei, plaanib	Jah	Ei	Ei	Jah	Jah

22		nib					
Int11 N 20	säästmine	Ei, plaanib	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei

Informantide kasutamiskogemused on saanud alguse üsnagi erinevatest ajenditest – ehkki paar vastajat pidas oluliseks seost dokumendivahetuse käigus ID-kaardi saamise ja selle elektroonilise kasutussevõtu vahel, selgus kõneluste käigus, et selliselt kasutama hakkamine ei loo harjumust ega tava kasutada e-ID funktsioone. Intervjuudest nähtus selgelt, et küsitletavad võivad küll kaardilugeja hankida ning selle töölepaneku järel ka e-ID-ga seotud veebiressursse proovida, kuid reaalse kasutamiseni viib tavaliselt vajadus. Nii aktiveerunud kasutajad valimiste ajal, pankade turvanõuete kasvades ning siis, kui inimeste ametiülesannete efektiivseks täitmiseks on olnud e-ID vältimatult vajalik.

Kõik küsitletud inimesed, välja arvatud üks, kes ostab ja kasutab ainult ID-bussipiletit, on kasutanud ja plaanivad ka edaspidi kasutada e-ID-d autentimiseks, seda suuresti seotult pankade poolt seatud päevalimiitidega, mis ei soosi koodikaarte, vaid võimaldavad mahukaid tehinguid teha vaid PIN-kalkulaatori või ID-kaardiga autentides.

Ma kasutan teda pangas, kui on vaja üle kümne tuhande tehinguid teha /.../ Aga PIN-kalkulaator on lihtsalt nii arusaamatu esem, et sellel ei näe ma üldse mingit mõtet (Int4 M 39).

Ma kardan, valimiste pärast keegi ei hakka endale seda sajakroonist lugejat ostma. Pankade poolest... Alternatiiv on PIN-kalkulaator - kehv seadeldis, või siis see lugeja... (Int10 M 22).

Pangad on liikumas seda suunda, et kogu see isikutuvastus elektroonilistes kanalites hakkab toimuma läbi ID-kaardi, sest on langetatud paroolikaartide kasutamisel võimalikke limiite, mida on võimalik nagu päevas üle kanda ja nii edasi (Int2 M 27).

Käesoleva bakalaureusetöö varasemate uuringute ja teooria osast nähtub, et valimiste perioodil on olnud märgatav kasv e-ID kasutamises. Seda kinnitab ka minu küsitletud informantide praktika – neist seitse on isiklikult e-hääletanud, veel kaks plaanib seda

tulevikus teha ning ülejäänud kahest üks on poliitik, kes peab valimisjaoskonnas käimist omaette elamuseks ning teine on hetkel loobunud e-ID aktiivsest kasutamisest.

Positiivne, pean seda isiklikult õigeks, ma ise ei ole selle pärast kasutanud, et tahaks ikka ju minna kohale (Int5 N 45).

Olen hääletanud. Lihtne oli, mugav oli. Ei mäleta, et oleks olnud mingeid probleeme (Int9 N 27).

Olen korduvalt kasutanud seda funktsiooni ja kasutan ka edaspidi (Int4 M 39).

Informantidel on olnud valimistega kokkupuude, lisaks hääletamisele on üks vastaja olnud seotud lahenduse väljatöötamisega, teine selle kasutajate koolitusega.

Katsetasin ID-kaarti aasta eest toimunud Riigikogu valimiste eelhääletusel 2007. kevadel, see oli eelmine aasta, oli see nii-öelda testihääletus. Teine kord siis juba selle pärast, et mitte minna valimisjaoskonda. Võib-olla olin ma isegi enne midagi proovinud korra, siis kui ma selle kaardilugeja soetasin, vahetasin PIN-koode, proovisin nii-öelda krüpteerida faile, võib-olla tegin ka mõne prooviallkirjastamise aga üldiselt, noh, ei kasutanud (Int2 M 27).

Kuna see oli 2005. esimest korda sellist asja kasutada, siis kuigi ta laboris töötas ja kõik testid andsid hea tulemuse, siis päris Internetikeskkonnas sellist asja kasutada, ikkagi mingi selline ärevus on sees, et kas ta tööta või mitte. Nüüd 2007 näitas juba selgelt, et inimeste usaldus kasvab ja järgmistel valimistel, ma arvan, et, ma ei taha praegu ühtegi numbrit öelda, aga see arv saab olema oluliselt suurem (Int3 M 43).

Õige küll, jah, ma ju valisin esimest korda. See oli 2005., sel puhul ma seda tegin. Ma tegelikult küll installisin selle värgi korra varem, kuid ma ei leidnud mingit sellel mõtet. Aga siis valimistel, noh, kuna ma ise kirjutasin seda käsiraamatut, ma olin pidanud selle protseduuri läbi tegema, vaata, see valimiste testkeskkond oli üleval, pärast 28. katset see mul tõesti õnnestus. Ja siis ma valisin, ja 2007 ma valisin jälle (Int4 M 39).

Teine suurem osa kasutajaist on jõudnud e-ID-ni läbi selle funktsionaalse kvaliteedi

turvalisuse osa – ühelt järgimaks pankade poolt seatud kõrgeid turvalisusnõudeid, teisalt ka vajadusest edastada digitaallkirjastatult teavet teisele osapoolale.

Pangas, kui sa ühel päeval ei saa oma ülekandeid teha, siis sa võtad selle (Int5 N 45).

Ma hakkasin käima pangas, mul olid paroolid kuhugi ära kadunud, aga ID-kaardiga sain kohe sisse (Int7 N 26).

Digiallkiri oli see esimene vajadus. Mingi dokument oli vaja saata või allkirjastada. Et võis kindel olla, et ta oleks nii, nagu ta on. Siis sai hakatud proovima ja uurima, ja siis tuli välja, et igasugu huvitavaid asju on, mida enda kohta saab kasutada (Int1 M 45).

Kolmandasse rühma võib paigutada need inimesed, kes on seotult oma ametiga olnud sunnitud ID-kaardi igapäevasesse kasutusse võtma, seda kas nn töökoha standardite või töö iseloomu tõttu.

Ma töötasin aastaid riigikantseleis ja kuna meil on see e-valitsus ja valitsuse istungid toimuvad elektrooniliselt ja valitsus on küllalt heal tasemel IT-valdkonnas - seal on igal arvutil ID-kaardi lugeja (Int6 N 50).

Aga kui siis tekkisid igasugused, tööga seotud tingimused. Näiteks Elionilt sai tellida tehnilisi tingimusi. Koju tekkis ka ID-kaardilugeja, mille ma tööle ära pätsasin. Ja nii ta läks (Int8 M 29).

Tööalaselt on vaja, paljusid asju ei saagi teisiti teha. 2006. võtsin kasutusse, mul oli juba sellega siis probleeme, oli vaja kasutada, need limiidid on nii väikesed, et koodikaardiga ei saa teha, need päevasummad on nii suured. Ja PIN -kalkulaator ei ole mugav (Int9 N 27).

Kaks ülejäänud üksikut näidet on värvikad – üks kasutaja pani tähele, et ID-bussipilet on veidi odavam ning hakkas sestpeale seda ostma ning teine kasutaja kuulis aramusliidrit mobiil-ID olemasolust ja võttis selle kasutusse, pruukides ID-kaarti vaid mobiil-ID käivitamiseks.

Iga kord, kui ma seda (kuukaarti –R.V.) ostsin sealt R-kioskist, ma avastasin, et selle tšeki

peal on kirjas, et ma maksan mingit teenustasu, mis mulle ei meeldinud. Avastasin sellise kodulehe, mis kirjutas ID-piletist. Siis ma avastasin, et see on väga vahva. Ja tegin endale selgeks, kuidas ma saaksin ID-kaardiga bussipiletit osta. Ma ei pea täiendavat teenustasu maksuma. Ta ei olnud niivõrd suur, see lisaasi, kas kümme või viisteist krooni juurde, see tundus suur. Eriti veel keskkooliõpilase jaoks (Int11 N 20).

See sai alguse niiviisi, et ma hakkasin mobiil-ID-d kasutama, ja kui selgus, et selleks oli seda ID-kaarti tarvis, mul oli ID-kaart juba olemas. Reaalselt hakkasin kasutama mobiil-ID-d. ID-kaarti olen paar korda niisama proovinud, kui mobiil-ID pole töötanud, või niisama on huvitanud, kuidas ta toimib (Int10 M 22).

3.2. Probleemid kasutuselevõtul ja kasutamisel

Selles peatükis kirjeldan raskusi, mida informandid on e-ID kasutamisel kogenud. Alloleva tabeli veergudes on kasutajat kirjeldav teave ning informantide kogemused ID-kaardi tarkvara installeerimisel, arvuti operatsioonisüsteemist tulenevad probleemid, veebilehitsejate iseärasused ID-kaardi ja mobiil-ID kasutamisel veebiautentimiseks ning digitaalallkirjastamiseks.

Tabel: Informantide raskused ja takistused kasutamisel

	Install	Op. süs	Brauser	Autentiminel	Mobiil-ID	Allkiri
Int1 M 45	Korduv paigaldus			Lühiajalised tõrked		
Int2 M 27						
Int3 M 43	Tulemüür takistas	Linuxi tugi puudus		Lühiajalised tõrked		Linuxi tugi puudub
Int4 M 39	Korduv paigaldus		Mozillaga probleemid			
Int5 N 45				Tõrked kestusega 1 päev		
Int6 N 50						
Int7 N 26		Vistaga probleemid	Mozillaga probleemid			
Int8 M 29						
Int9 N 27				Lühiajalised tõrked		
Int10 M 22					Tõrked kestusega 1	

					päev	
Int11 N 20						

Tehnilisi raskusi ja takistusi on kõige ehedamalt kogenud need informandid, kes on püüdnud ID-kaardi tarkvara arvutisse laadida ja käivitada e-ID rakendusi nende algusaastatel. Korduvad katsetused on neil puhkudel pigem reegliski kui erandiks, ühel puhul on kasutaja palunud abi ka ID-kaardi tarkvara-arendajatelt.

See installer jooksis kokku ja ei teinud midagi. Mina sain esimene kord nii, et ma võtsin Tarvi Martensi endale toru otsa, siis me üheskoos installisime. Täna on niimoodi, et see installimine iseenesest töötab, ma tean, mida seal teha tuleb, et see töötaks (Int4 M 39).

Ega ta mugav küll ei olnud, ikka mitu korda pidi punnima, enne kui ta nagu käima sai. Installina, seal oli ju igasuguseid vidinai ega eriti ladusalt need esimesed versioonid ei töötand´ kah (Int1 M 45).

Kui nüüd Windowsi-maailmas on olemas selline installer-programm veebis, siis Linux-maailmas tähendab see tarkvara installeerimine seda, et ta tuleb komponentidest kokku panna, et saada parem ja ilusam lahendus tuleb mõned asjad lähtekoodist kokku kopileerida. Esimestel kordadel see ahel, kuni teatud installatsioonifaasini, et sa saad teada, et on vaja järgmist komponenti, ja järgmist ja järgmist. Et ega ma esimestel kordadel päris nagu lõpuni ei jõudnudki. Ka siin on selgelt vaja installer-programmi, nagu on olemas Windowsi-maailmas. Ja mida ei ole praegu hetkel Linux-platvormile, on allkirjastamise funktsioon (Int3 M 43).

Nagu näha alustas informant Int3 M 43 e-ID kasutamist kõrge turvalisuse ja keerulise arhitektuuriga arvutivõrgus, mis esialgu takistas e-ID kasutamist, samuti võttis ta paralleelselt Windowsiga ID-kaardi elektrooniliselt kasutusse ka Linux keskkonnas. Mõlemal puhul sai ta huvitavaid kogemusi. Hilisemad alustajad on ilmselt saanud töökõlbulikuma tarkvara, kuna neis on hoopis vähem pahameelt ja ebameeldivaid kogemusi.

Üldiselt ei ole see eelhäälestamine väga tehniliselt keeruline, et see pool, ma hindan seda suhteliselt mugavaks ja mõistlikuks (Int2 M 27).

Ma arvan, et arvutist kui üht-teist tead, siis ei ole hullu. Praegu on valmis asjad olemas, käib ja...(Int8 M 29).

Selliste vastajate intervjuude käigus toodi esile pigem vigu, mille võiks kanda teadmatuse või rutakuse arvele.

Vista ei omastanud seda ära. Kui seda juhendit vaadata ID-kaardi installide kodulehelt, siis seal tuli eraldi klikke selleks teha, et ta tööle hakkaks (Int7 N 26).

See oligi, et ma läksin sinna ja siis hakkas minu käest neid ID-PUK-e ja asju küsima. Mõtlesin, et panen sisse ja autoriseerib mind ära selle kaardi järgi, et kõik on OK, tegelikult... need PIN 2 ja PUK-id (Int5 N 45).

Eraldi toodi esile raskusi autentimisel Hansapanka kasutades veebisirvijat Mozilla Firefox, ehkki selle häälestamiseks on panga kodulehel olemas eraldi juhised.

Mis on muidugi häbiplakk Eesti riigi rinnaesisel on see, et ma pean pidama enda arvutis Internet Explorerit, et ainuüksi Hansapangas käia, sest millegi huvitavamaga ta lihtsalt ei tööta, Firefoxiga, noh Safariiga ma pole julgenud proovida... (Int4 M 39).

Ja mis on veel, et ta töötab Exploreriga, aga ei tööta Mozillaga, mis on miinus minu meelest (Int7 N 26).

Kindlasti väärivad eraldi tähelepanu kahe inimese kogemused e-ID teenuse kasutamise tõrgetest kestusega rohkem kui tund või paar. Ühel puhul oli tegemist mobiil-ID kliendiga, kes ei saanud teenust kasutada enne kui järgmisel päeval, teisel puhul oli SEBi veebipank tööst väljas ja inimene pidi oma tehingute sooritamiseks minema füüsiliselt pangakontorisse kohale.

Mobiil-IDga on paar korda tõrkeid olnud, ID- kaardiga pole tõrkeid kohanud. Ta lihtsalt ei lasknud sisse autentida, seal oli mingi EMT-serveri probleem. Helistasin sinna, ja küsisin, mis värk on, nad ütlesid, et on tõrge, aga väga täpselt ei osanud ka seda öelda, millal see asi ära parandatakse. Ma olin töö juures ja tahtsin teha, pidin koju sõitma, ID-kaardi

tooma. See ei olnud ühekordne tõrge. Süsteem oli maas mõnda aega, see oli õhtune aeg, näha oli, et see mobiil-ID oli neil nagu natuke kõrvaltegevus. Selliseid tehnikuid, kes seda parandavad, ei olnud seal kohal tol hetkel ja ei olnud ka saadaval, et vastus oli selline, et hommikul, kui tööle tulevad, siis parandavad. Teine kord oli sihukene tõrge, et ta ei tahtnud, mitme proovimise peale lõpuks läks. Selline pikalt maas on ühe korra olnud (Int10 M 22).

Olen, see on olnud seoses pangaga. See on olnud ühe korra, just hiljuti, see viga oli panga serveris, mitte minus ega ID-kaardis, vaid panga serveris. See oli mingisugune üleüldine... Mul oli see ülekanne vaja kindlasti teha, ma pidin jooksuma (Int5 N 45).

Siiski võib tõdeda, et negatiivsete näidete hulk on pisut väiksem, kui oleksin osanud oodata. Emotsionaalseks muutusid informandid siis, kui nad kirjeldasid ID-kaardi rakenduste käivitamist, installi ja teenuste esmakordset proovimist. Pärast seda, kui miski on tööle saadud, siis sellega seotud suuri probleeme esile ei toodud.

Vahel on see, et ei saa jutule sellega, ma ei julge väita, et see on selle kaardi viga (Int4 M 39).

3.3. Praegune kasutamine

Kolmanda peatüki kolmandas lõigus annan ülevaate sellest, milleks informandid e-ID-d igapäevaselt kasutavad. Tabelisse kantud info tugineb inimeste ütlustele ning vastustele, mille nad spontaanselt andsid. Selletõttu võib info olla mittetäielik ja objektiivne kontrollimine võib anda täpsustavaid andmeid. Tabelisse kantud andmed on saadud vastustest kahele küsimustele: milleks kõige enam e-ID-d kasutad ja kui sageli kasutad.

Tabel: Informantide kasutamisharjumused

	Sagedus	Kasutus	Alternatiivne võti	Elukoht
Int1 M 45	10 korda päevas	Hansapank, küberkaitse koduleht, dokumentide allkirjastamine, pileet.ee	PIN- kalkulaator	Tallinn
Int2 M 27	Kord nädalas	Hansapank, dokumentide krüpteerimine	Koodikaart	Tartu
Int3 M 43	Mitu korda päevas	SEB, dokumentide allkirjastamine, pileet.ee		Tallinn
Int4 M 39	2 korda kuus	Pangad, pileet.ee		Tallinn
Int5 N 45	1 kord kuus	SEB	Koodikaart	Paide
Int6 N 50	Ei kasuta enam			Tallinn
Int7 N 26	2-3 korda nädalas	Eesti Loto, Hansapank, pileet.ee		Tallinn
Int8 M 29	2-3 korda nädalas			Paide
Int9 N 27	Mitu korda päevas	SEB, Hansapank, maksuamet, statistikaamet, haigekassa		Paide
Int10 M 22	Kord päevas	Hansapank, eesti.ee	Koodikaart	Tallinn

Int11 N 20	2 korda kuus	pilet.ee		Tallinn
---------------	--------------	----------	--	---------

Tabelist nähtub, et peamise kasutusotstarbena võib esile tuua pankadesse sisselogimist ja pangatehingute tegemist. Tabelisse kantud info kinnitab üsna ühemõtteliselt, et e-ID kasutajad autendivad end selle abil pankades või kasutavad seda tehingute puhul, mis on koodikaardile seatud limiidist suurema mahuga. Huvitavaks võib pidada, et enda hinnangul 10 korda päevas e-ID-d kasutav Int1 M 45 kasutab Hansapangas autentimiseks samaaegselt nii PIN-kalkulaatorit kui ID-kaarti.

Ta küsib ID-kaardi koodi ja siis veel seda PIN-kalkulaatori koodi. See rakendus on nagu mõttetu. Ma olen üritanud seal midagi seletada, aga see teller vist ei saanud aru (Int1 M 45).

Seda on võimalik selgitada asjaoluga, et Hansapanga veebipanka ID-kaardiga sisenemisel küsib keskkond kasutajalt ühte „aknasse“ kas kuuekohalist püsiparooli või kuuekohalist koodi PIN-kalkulaatorist. Kuna PIN-kalkulaatori kasutajatel pole püsiparooli, siis selle arvu genereerimiseks peab püsiparoolita e-ID-autentija jätkama PIN-kalkulaatori kasutamist. Ehkki nii PIN-kalkulaatori kui ka ID-kaardi samaaegne kasutamine on erakordselt turvaline, kuna inimene peab teadma peast lisaks veebipanga kuuekohalisele kasutajatunnusele ja neljakohalisele ID-kaardi PIN 1 koodile veel ka viiekohalist PIN-kalkulaatori koodi, võib selle kasutaja puhul oletada, et tegemist on inertse harjumusega. Selle probleemistiku lahendamiseks piisab sellest, kui pangale tagastada PIN-kalkulaator ja küsida endale uus püsiparool.

Samamoodi on mitmel informandil harjumus kasutada paroolikaarte, mitmel puhul on põhjuseks see, et koodikaart on „käepärast võtta“, kahel inimesel on koodikaart arvuti juures, millel puudub ID-kaardi lugeja või pole see arvutile sisse ehitatud.

Aga siis reeglina ma kasutan, kui mul on käeulatuses ka paroolikaardid ja sellised igakuised maksed ma teen logides paroolikaartidega sisse. Hetkel on see võimalus minu jaoks mugavam, sest kuna minu arvutil ei ole sisseehitatud ID-kaardi lugejat, siis ma pean ühendama kõigepealt ID-kaardi lugeja, panema selle ID-kaardi sinna sisse, mis võtab märkimisväärselt rohkem aega, kui võtta rahakotist oma paroolikaart (Int2 M 27).

Koodikaardiga käin sagedamini, ta on rohkem harjumuse asi, ta on lihtsalt, kasutan seda tööarvutit siin (Int5 N 45).

See suhe võib olla suuresti koodikaardi kasuks, võib-olla üks kahekümnele, üks viiekümnele (Int4 M 39)

Igapäevase kasutamise puhul on huvitav, et seitsmest Tallinnas elavast e-ID kasutajast viis ostavad e-piletit. Ülejäänud kahest üks elab kesklinnas ja teine sõidab valdavalt autoga. E-pileti ostjate seas on ka üks inimene, kes sõidab ise autoga, kuid kes abistab pileti ostmisel oma abikaasat, kes sellega ise toime ei tule. Ühe informandi jaoks on see siiani ainus kasutatav e-ID funktsioon, milleni ta viis soov säästa igas kuus kümme krooni.

Ühistranspordi kuukaarti kasutab mu naine, aga kuna tema on IT-võimetu, siis tegelikult mina ostan talle neid pileteid sinna peale, selles mõttes nagu ka kasutan (Int4 M 39).

Iga kord, kui ma seda ostsin sealt R-kioskist, ma avastasin, et selle tšeki peal on kirjas, et ma maksan mingit teenustasu, mis mulle ei meeldinud. Ta ei olnud niivõrd suur, see lisaasi, kas kümme või viisteist krooni juurde, see tundus suur. Ja tegin endale selgeks, kuidas ma saaksin ID-kaardiga bussipiletit osta (Int11 N 20).

3.4. Kasutajate tulevikuootused

Kuna praktiliselt kõikide informantide hinnangul on ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused viimastel aastatel kasvanud, siis on üpris huvitav see osa, mis puudutab tänaste kasutajate nägemust e-ID-ga seotud tulevikufunktsioonidest. Nii leiavad küsitletud, et ID-kaardile võiks integreerida teenuseid, mis täna on seotud mingite teiste andmekandjate või dokumentidega – seda pangakaardist ja juhiloast kaupluste kliendikaartide ja uste avamist võimaldavate elektrooniliste võtmeteni välja.

Autoteeninduse aegasid võiks broneerida ID-kaardi alusel. Mis täna käib telefoni teel, mingeid rehvivahetusaegu. Kõiksuguseid e-poodide teenuseid, kuna kui ID-kaardiga sisse logib, siis riik ju tagab, et see inimene on see, kellena ta ennast esitleb, seda arveldust on märksa lihtsam teha, ei pea tegema kohe ülekannet. Põhimõtteliselt - niipalju kui saab e-teenuseid pakkuda, saab neid ID-kaardi abil efektiivsemaks muuta neid protsesse (Int10 M 22.)

Kõik, mis mu taskutes on, võiks olla ühe kaardi peal. Võib-olla peale taskuräti. No mind huvitaks, et pangakaardid läheksid sinna peale, ja pensukaardid. Jõle tüütu on, et on erinevad kaardid, eiti kui on erinevad koodid. Ma olen küll püüdnud panna ühesuguseid koodi, aga alati ei ole see võimalik. Teine asi on, et kõik ametiasutused, peaks ära kaduma selline asi, et ma pean minema sinna kusagile kontorisse (Int4 M 39).

Kaupluste kliendikaardid, mõned näited meil on, kus ID-kaart on ka kliendikaart, aga neid on veel vähe (Int3 M 43).

Lisaks on üks vastaja leidnud ka võimaluse, kuidas e-demokraatia kodanikualgatuse osa tugevada läbi isikutuvastusega allkirjakogumise huvirühmade seisukohtade kaitsmiseks surve avaldamisel

Tegelikult Internetis allkirjade kogumine täna, on suhteliselt väärtusetu. Inimene paneb sinna oma nime ja kontakti ja siis saab hääletada. Et paneb ID-kaardi sisse, iga ID-kaardiga saab korra ühe toetusallkirja. Ma olen näiteks nihukese kodanikualgatuse kohta kuulnud (Int10 M 22).

Küsitletud inimesed sõandaksid oma tuttavatele e-ID funktsioone soovitada peamiselt läbi mobiil-ID, mida peetakse mugavaks ja käepäraseks ning ka tõsiasi, et pankade reeglistik on rangemaks muutudes teinud keeruliseks suuremas mahus ülekannete tegemise, juhul, kui puudub PIN-kalkulaator või e-ID.

Näiteks proovisin Aserbaidžaanis mobiil-ID-ga panka minna, toimis nagu üle roamingu. Ta on mugav lihtsalt, mobiiltelefon on nagoonii üks asi, mis on 90 protsenti ajast kaasas (Int10 M 22).

Avaliku sektori teenused ja pangateenused. Seal on lihtsalt teadlikkus, inimestele seletand' paroolikaartide ohtudest ja kontode ülevõtmist seda erinevust, miks ID-kaardi kasutades on remote-teel nagu raske sigadusi kokku keerata (Int1 M 45).

Üleüldiselt, põhiliselt ikka pank (Int7 N 26).

Kui teoreetikud (Green, 2001: 35) oskavad esile tuua mitmeid tehnoloogia omaksvõtul ilmnevaid raskusi, mis kasvavad välja inimeste hirmust või usaldamatusest uue ja võõra tehnoloogia ees, siis sellest küsitluses kõnelenud inimeste puhul on selline hoiak pigem erandlik, nagu ilmnes vastustest küsimustele privaatsuse kao tajumise ja ID-kaardi e-teenuste usalduse kohta.

Üldiselt peaks ID-kaardi kasutamise informatsioon olema krüpteeritud, eriti veel ka pankade puhul, kus kogu see koodivahetuse-asi jookseb nii öelda suhteliselt turvalist kanalit pidi (Int2 M 27).

Ma ei saa sellest probleemist (privaatsuse kadu - R.V.) aru, inimesele ongi nimi selleks pandud, et teiste inimestega suhelda. Et see on mingisugune hullus, mille olemusest inimesed vist nagu aru ei saa. E-maailmas nad tahavad saavutada sellist olukorda, et inimesed käivad ringi ühesugused silindrid ümber, ja kuidagi kolmas silinder vahendab, kuidagi, ja kui siis silindrid ära võetakse, siis keegi ei tohi näha. Sellist absurdset nõmedust proovitakse üles ehitada (Int1 M 45).

Pigem seostatakse privaatsuse kao riski kaubanduse ja eriti veebikaubandusega, kes küsivad inimeste kohta liiga palju andmeid, mis ei ole nende poolt teostatava ostu juures oluline, aga mida millegipärast küsitakse, üht panka tuuakse vastandina veebikauplustele positiivseks näiteks.

Mul tekib teistpidi küsimus, et milleks nad selliseid asju küsivad (Int3 M 43).

Mulle tulevad mingid pakkumised posti kogu aeg, mu abikaasa on surnud neli aastat, isegi tema nimele tulevad need pakkumised. Need andmebaasid võiksid olla kindlamad, inimeste andmeid ei tohiks nii palju kasutada või peaks vähemalt küsima nende käest luba (Int6 N 50).

Mina leian, et panga kaudu asjade ajamine on nii palju mugavam, ja ma arvan, et äriloogikast tulenevalt ei ole pangal huvi minu infot kuritarvitada. Võib-olla mitte rohkem kui spämmi saatmiseks (Int4 M 39).

Nii nagu võime julgelt väita, et kasutajad eeldavad, et e-ID teeb mugavamaks nende argitoimetused, nii ollakse kindlad, et tulevikus saab ka e-ID enese kasutamine olema praegusest lihtsam.

Eks ta saab olla mingi sõrmejäljelugeja, silmaiiriselugeja, siis ei oleks kaarti ennast vajagi. Kui me lähtume sissetoksitavast, siis kahest koodist lihtsamat teha ei ole võimalik. Välja võid sa mõelda igasuguseid imeasju, kui sa tahad, et ta leviks, siis peab tuge olema (Int4 M 39).

Tegelikult see ID-kaardilugeja on selline müstiline asi, mida kõikidel inimestel ei ole. See võiks olla kuidagi laialdasemalt kättesaadav, või ma ei tea, millegagi kaasa antav kas pangas või migratsiooniametis, et saad uue passi või uue ID-kaardi ja sa saad selle kaasa. Seda võiks rohkem levitada, sa tead, et ta on uskumatu saavutus, aga sa ei saa teda käega katsuda. Selle jaoks on ikka eraldi jubinat vaja (Int11 N 20).

Ma natuke uurisin kunagi ka, kas ID-kaart võiks olla ka pangakaart – see päris nõnda ei toimiks. Pigem võib see loogika sedapidi minna, et pangakaardi kiibile pannakse see ID-

kaardi kood peale, nagu mobiili SIM-kaardile on see a-sünkroonne krüpto pandud. See võiks juhtuda näiteks aasta jooksul, see on nagu optimistlikum prognoos (Int10 M 22).

Me oleme initsiatiiviga välja tulnud, et võiks ju öelda, nüüd Euroopa Liit ei luba jälle, see on nüüd siis tootjate diskrimineerimine, et Eestis ei tohi ühtegi arvutit müüa, kus ei ole default installitud. Vähemalt Euroopa Liit ei luba seda (Int1 M 45).

Kuna viimasel ajal on hakatud rääkima netifoorumitesse sisselogimisest e-ID abil, siis palusin informantidel avaldada ja selgitada hoiakuid sellise võimaluse suhtes. Üldistus on lihtne – „laiatarbekasutuses“ olevates portaalides ei olda valmis oma identiteeti avaldama ei administreerijale ega ka teistele külalistele. E-ID abil sisselogimiseks on valmis aga pea kõik kasutajad, puhul, kui seda tehakse erialafoorumites, kus vahetavad nõuandeid ja kogemusi näiteks raamatupidajad, konsultandid või IT-asjatundjad.

Kui see on, jätame netikommentaari kõrvale, millegi asjalikuga seotud, jätame netikommentaari kõrvale, siis loomulikult (Int3 M 43).

Oleneb, mis foorumid, Delfis ei. Erialastega võiks. Mul on Delfiga väga halvad kogemused, siis ma rohkem ei tahaks (Int11 N 20).

Minu meelest, kui on kvaliteetne arutelu, siis on kama kaks, kes seda ütleb. Oluline on see, mida öeldakse. Teiste meetoditega tuleks oma ühiskonda harida, et las nad olla halvad, kusagil mujal, metsas, see on pigem täiesti vale illusiooni loomine (Int1 M 45).

IV. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

Kui intervjuudest järelduste tegemisega algust teha, siis on kahtlemata selge, et e-ID leviku kaks peamist „vedajat“ on finantsvahendussektor ning selle kõrval, kuid tunduvalt väiksemahulisem, ka e-hääletamine. Informantide vastused olid üsna ühemõttelised – praktiliselt kõik kasutasid ID-kaarti suuremate ülekannete tegemisel või olles sellest juba vastamise ajal teadlikud, plaanisid seda kasutusse võtma hakata.

Ehkki tööle lisatud ülevaade (Lisa 3) annab pildi, kuidas ja milleks ID-kaarti täna Eesti võrguressurssides kasutada saab, on siiski informantide kogemuste põhjal võimalik väita, et kasutajate jaoks ei ole põhirõhk uute võimaluste otsimisel, vaid pigem oma igapäevaseks asjaajamiseks praktiliste lahenduste leidmisel ja nende kasutuselevõtul. Kui sellised võimalused on kord leitud ning reaalselt kasutusse võetud, siis enamasti neist enam ei loobuta. Siiski on informantide poolt eraldi mainitud umbes veerand kõigist võrguressurssidest, mida täna oleks reaalselt võimalik kasutada, kuid võimatu oleks öelda, et kasutusele on võetud suur osa olemasolevast ressursist.

Järeldus on minu jaoks selles, et inimesed pole veel oma kasutusharjumustelt nii kaugelt arenenud, et võiks väita, et põhirõhk võiks nende kasvatamiselt ja mõistlike võimaluste otsimiselt eemale nihkuda.

Intervjueeritute kõrval, kes on kõik e-ID kasutajad, ei saa unustada ka inimesi, kes täna e-ID kasutajad ei ole. Emori uuringust ID-kaardi elektrooniliste võimaluste kasutamisest selgub, et iga teine ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide mittekasutaja põhjendab seda vajaduse puudumisega, arvestades, et ID-kaardi elektrooniliste kasutajate hulk on kaheksa-üheksa korda väiksem mittekasutajate hulgast on selgelt siin suur tööpõld. Siiski on lootust, et inimesed, kes täna ütlevad, et saavad sellela hakkama mõtlevad ümber, kuna kasvavad veebiturvalisuse nõuded Internetipanganduses suruvad selle neile peale.

Minupoolne esimene soovitus ID-kaardi rakenduste laiemal kasutamisel võiks olla koguda info e-ID-toega lehtede kohta ühte kohta kokku ja esitada see struktureeritult, kergesti haarataval kujul. Täna on võimalik lehelt id.ee küll saada sekundilise täpsusega teada hetkel kehtivate ID-sertifikaatide ja ID-kaartide koguhulk ning antud digitaalallkirjade arv, kuid loetelu ID-kaardi võimalusi kasutavate lehtede kohta on mittetäielik, mida küll samas ka

tunnistatakse, kuid mis ilmselt ei loo juurde võimalusi kasutuskohiti leida. See oleks hea tahte olemasolu korral ilmselt teostatav.

Teiseks tuleb lihtsate võtetega selgitada, kuidas ID-kaart arvutisse on võimalik ühendada, selgitada mis on PIN-kood ja PIN 2 kood, kust neid saab ja kus neid kasutada oleks võimalik. Tuleks puhtpraktiliselt luua võimalus harida inimesi, kes ei kasuta praegu Internetipanka, ei teata veenäite, elektrinäite, ei vaata arvutist lapselapse koolihindeid. Näidata neile samm-sammult, kuidas see käib ja mis nende elus sellest mugavamaks ja paremaks muutub. Abstraktne jutt elukvaliteedi paranemisest on ilmselt mõneti ebapiisav.

Kolmandaks tõden, et kasutajatel on väga selge ootus ID-kaardi teenuste kasvu osas, seda lisaks võrguautentimisele ka teiste e-funktsioonide osas, olgu nendeks siis kaardi kasutamine uste avamiseks, kliendikaartideks, pangakaardi ja ID-kaardi ühitamiseks või mis iganes mõeldavate e-identiteeti ja tuvastust eeldavate otstarvete osas.

Võib luua ka võimalusi kasutada näiteks turva- või andmepüügiprobleemide vältimiseks e-ID-d. Üsna suur rühm inimesi on internetikommentaatorid, kes igapäevaselt kirjutavad võrku lühitekste. Nagu nähtus intervjuudest, ei ole kõik inimesed kaugeltki valmis ükskõik millises foorumis oma mõtteid oma nime all avaldama, kuid on keskkondi, kus selline viis kõne alla tulla võiks. Siin on peidus võimalus parandada selliste foorumite sisu kvaliteeti ja kultiveerida harjumust kasutada e-ID funktsioone.

Kaks tegelikkuses kõige suuremat piirangut on Internetti kasutavate inimeste koguhulk ID-kaardi omanikest, kuna mingil hetkel tuleb vastu piir, milleks on füüsiliselt arvutit kasutavate koguhulk. Ning teiseks oluliseks piiranguks on ilmselt sunnimehhanismide nappus, kuna identifitseerimiseks pakutakse palju alternatiive, siis soodustaks ID-kaardi levikut ilmselt nende kahandamine, samuti selliste uute võrguteenuste loomine, mis asendavad funktsioone, milliste kättesaadavus eeldab isikutuvastust. Üsna suured võimalused on peidus mobiil-ID kasutuselevõttus, kuna julgete muutuste korral võimaldaks kõigi mobiilside SIM-kaartide vahetamine mobiil-ID kaartide vastu luua siiski üsna võimsa kaugtuvastusvahendi, mis ei sõltuks enam nii suurel määral arvutivõrkudest ja seadmetest.

Siinkirjutatust nähtub neli asjaolu, mida võib selgelt pidada ID-kaardi leviku ja kasutusvõimaluste arengu seisukohalt otsustavalt soodsaks – selle kasutuselevõtu seadustamine

2001. aastal isikut tuvastava dokumendina on tänaseks ootuspäraselt õnnestunud, kuna see tõi kaasa selle dokumendi massilise emiteerimise ja kasutuselevõtu. Ülejäänud järeldused puudutavad selle tarvitamist siinvaadatavas fookuses – kasutamine ja funktsionaalsus elektroonilise kaugtuvastamise vahendi ja tavaallkirjaga samaväärse digitaalallkirja andmise vahendina. Pankade poolt elektrooniliste kanalite turvalisuse tagamiseks seadud piirangud pangaülekannetel ei kehti ID-kaardi puhul, mida käsitletakse väga turvalise tootena, kuna sellega esemega koos peab kasutajal olema ka personaalne parool, seda pankade puhul tavalistele kasutajatunnustele ja püsiparoolidele. Pankade liidu prognoos oli 2007. aasta aprillis ülekantavate summade piirangute jõustumisest teatades, et aasta lõpuks peaks elektrooniliste teenuste kasutajate hulk 56 000 kasutaja tasemelt kahekordistuma, 2009. aasta lõpuks prognoositakse kasutajate koguarvuks 400 000. Pangatehingute mugav sooritamise on kahtlemata argument, mis annab puhtpraktilistel kaalutlustel sellele kasutuseelise. Kolmas – küll vähem räägitud, kuid andmekogude ja registritega kokku puutuvate inimeste jaoks kahtlemata ülioluline argument – digitaalallkirjastamine, mille kasutusala järjekindlalt laieneb, samuti krüpteerimine, mis teeb võimalikuks turvalise andmefailide vahetuse. Ja neljandaks levikut soodustavaks asjaoluks on Eesti astumine Euroopa Liitu, mis on teinud ID-kaardist dokumendi, millega ületada 27 Euroopa riigi piiri.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö peamine järeldus on minu jaoks isiklikult see, et nii nagu valitseb suur vahe e-ID kasutajate ja mittekasutajate vahel, nii on ka kasutajate kogemused ja ootused väga erinevad. Nii nagu on olemas inimesed, kes kasutavad e-ID-d kümme korda päevas, nii on olemas ka inimesed, kes kasutavad seda korra kuus. Samuti oli käesoleva töö informantide seas üks inimene, kes on e-ID kasutamisest loobunud.

Teine olulisem järeldus on see, et e-ID kasutajate kogemus ütleb, et selle kasutuselevõtu vaevade ja probleemide ületamise järel on edasine kasutamine juba lihtne. Sellest järeldub, et kasutajate hulga kasvatamisel võiks olla abi sellest, et praeguste mittekasutajate puhul võiks olla abi sellest, kui neil aidatakse astuda „esimene samm“.

Kolmandaks julgen arvata, et ID-autentimise tehnoloogia tutvustamine „väärtusliku innovatsioonina“ ei ole olnud vähetulemuslik. Rõhutan Rogersi toodud näidete varal süvenenud oletust, et ID-kaugautentimise leviku soodustamiseks tuleb seda pigem sobitada inimeste ellu, õppides tundma nende huve, vajadusi ja võimalusi.

Lisaks pean vajalikuks täiendavalt kaaluda võimalust analüüsida, milline mõju on e-ID levikule asjaolul, et ID-kaart toodi Eestis käibele kohustusliku isikutuvastusvahendina, ilma, et ta oleks läbinud innovatsiooni omaksvõtu protsessi läbi tehnoloogiate omaksvõtjate rühmade loomuliku toimimise, kuna selle kaudu on kujunenud hoiak mitte seostada ID-kaarti isiklike vajadustega.

Selle probleemistiku selgitamises ja avamises leidub tõenäoliselt mõnigi praktiline aspekt, mille kaudu võib tulevikus sügavamalt mõista ID-autentimise levikut ja leida uusi valdkondi, milles see tehnoloogia võiks inimestele kasulik olla.

SUMMARY

Rauno Veri's bachelor thesis aims to explore the experiences and expectations of the users of the electronic functions of the Estonian ID card and its derivatives.

The main conclusion of this study shows that similarly to quite big differences between the users and non-users of the ID card, the experiences and expectations of the users are also very different. As there are people who use their ID card ten times a day, there are also people who use it once a month. There was also one person among the informants who has given up using the ID card.

The second important conclusion shows that once the starting problems have been surmounted, further usage of the ID card is rather easy. Hence, the number of the card users could be increased by helping the non-users to take the "first step".

Thirdly, introducing the ID-authentication as a "valuable innovation" has proved to be quite successful. Based on the examples of Everett M. Rogers, the author emphasises a hypothesis that the increase of distant ID-authentication could be achieved by adjusting it to people's lives by learning about their interests, needs and possibilities. The author also aims to analyse the effect of the fact that the ID card was introduced in Estonia as a compulsory personal identification instrument without passing the natural process of adoption of an innovation. This type of implementation has created a mind-set among the people of not connecting the ID card with one's personal needs.

Expounding on the abovementioned problematics can possibly reveal a number of practical aspects which can help to understand the propagation of the ID-authentication and its new domains, where this technology could prove to be useful to people.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

Kasutatud kirjandus

- Aarma, A; Kalle, E (2005) Teadustöö alused. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool
- Green, L (2001). Communitation, Technology and Society. London: Sage
- Hirsijärvi, S; Remes, P; Sajavaara, P (2005). Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina
- Laherand, M-L (2008) Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Meri-Liis Laherand
- Moore, G. A. (1999). Crossing the Chasm. New York: Harper Collins
- Rogers, E. M. (2003). Diffusion of Innovations (5th ed.). New York: Free Press

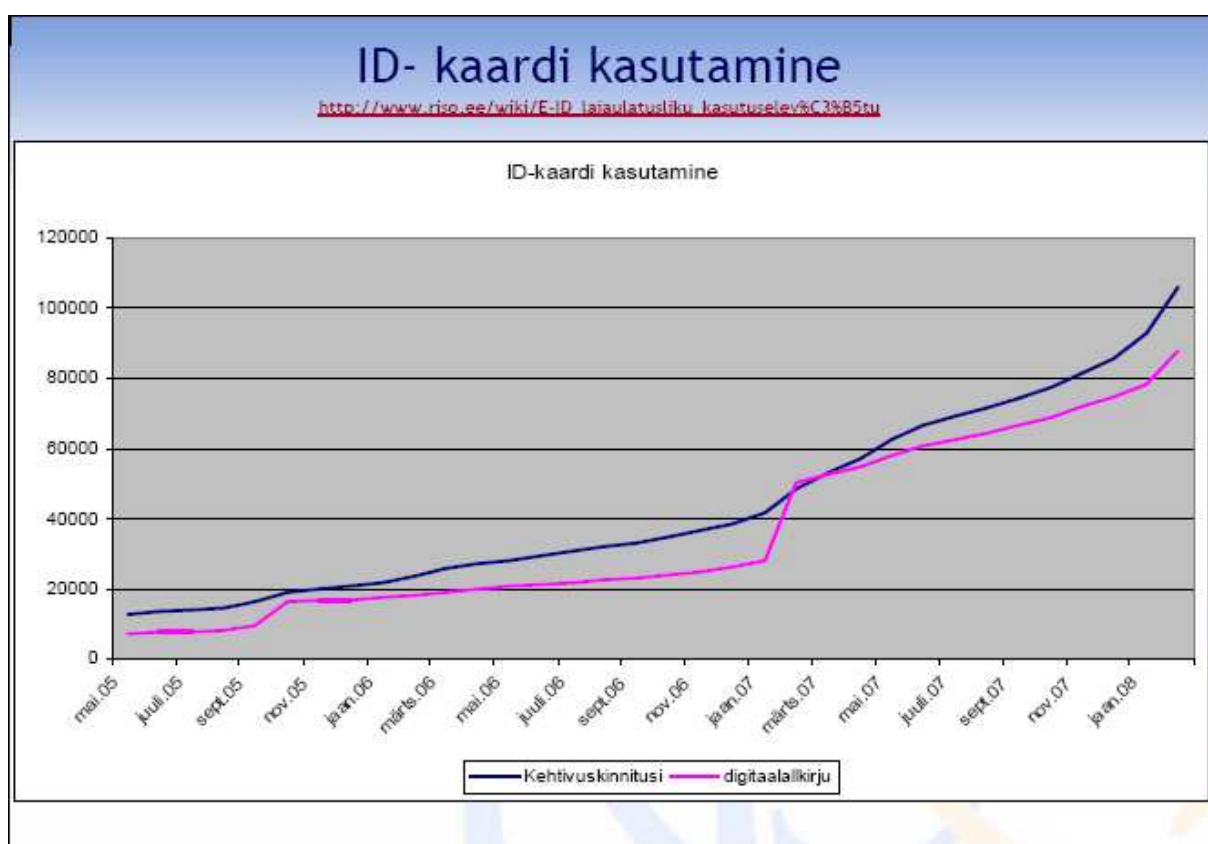
Kasutatud materjalid

- Emor (2007). Uuring „ID-kaardi elektrooniliste võimaluste kasutamine“
- Pruulmann-Vengerfeldt, P; Kalvet, T (2008). Infokihistumine: Interneti mittekasutajad, vähekasutajad ning hiljuti kasutama hakanud. PRAXISE Toimetised NR 41.
- RISO (2008) E-ID laiaulatusliku kasutuselevõtu eesmärgid (http://www.riso.ee/wiki/E-ID_laiaulatusliku_kasutuselev%C3%B5tu, 7.05.2008 0:41:32)
- Turu-uuringute AS (2005). Küsitlus „Riigi poolt pakutavad e-teenused“
- Vihalemm, T (2006) „Kvalitatiivne analüüs“, iseseisva lugemise materjal kursuse „Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid“ juurde.
- Vihalemm, T (2007) „Süvaintervjuu“ iseseisva lugemise materjal kursuse „Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid“ juurde.
- Veri, R (2008). „Seminaritöö võimalustest edendada Eesti võrgulehtedel ID-autentimist“

LISAD

Lisa 1

ID-kaardi kasutamise dünaamika graafik
(RISO)

Lisa 2

Intervjuude transliteratsioonid

Küsimustik (Int8 M 29).

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Täpselt ei mäletagi, mingi hetk sai ID-kaart soetatud, alguses eriti ei kasutanud, aga kui siis tekkisid igasugused teenus, tööga seotud tingimused. Näiteks Elionilt sai tellida tehnilisi tingimusi. Koju tekkis ka ID-kaardi lugeja, mille ma tööle ära pätsasin. Ja nii ta läks (Int8 M 29).

2. Mis sai otsustavaks?

Mugavam oli, muidu ma pidin käima kohapeal kogu aeg Elionis. Nad juurutasid selle mingi 2007, alguses olid need tasuta, nüüd on nad tasulised, aga kasutamismugavus on jäänud (Int8 M 29).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Ma arvan, et arvutist kui üht-teist tead, siis ei ole hullu. Praegu on valmis asjad olemas, käib ja...(Int8 M 29).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

Kohe kui ma selle kaardi sain, siis x-tee-s sai neid asju proovida, vaatasin, mis seal püsti on. Alguses sai reisidokumendina teda kasutada (Int8 M 29).

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Nende tehniliste tingimuste pärast, ja panka peab nüüd ka logima, enne oli lihtsam selle paroolikaardiga majandada, limiidid on nüüd, muudmoodi enam ei saagi. Maksuametis käin ka (Int8 M 29).

6. Kui sageli te kasutate?

Paar korda nädalalas(Int8 M 29).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Ma ei tea, kas ma hääletasin. Eelmine kord vist hääletasin, väga mugav on, muidu ilmselt poleks eelhääletanudki (Int8 M 29).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Digitaalsed allkirja saab anda, ma pole endale seda selgeks teinudki, mul on plaanis olnud, aga ei ole niikaugele jõudnud, ega ma väga hästi ei ole kursis.. Mobiil-IDst olen kuulnud, aga ma pole EMT klient, ma olen Tele2 klient. ID-bussipiletist olen kuulnud, aga kuna elan väikelinnas, siis pole sellega siin midagi peale hakata (Int8 M 29).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

Kusagil kolm aastat tagasi (Int8 M 29).

12. Millal viimati?

Täna (Int8 M 29).

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused on Teie hinnangul kasvanud?

Kasvavad ikka pidevalt, et kooskõlastamine ja kõik see oli kolinud interneti. Tööalaselt olen just tähele pannud (Int8 M 29).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Esimest korda oli see installimine vähe keerulisem, nüüd viimane kord oli lihtsam, itimehed on ikka tööd teinud (Int8 M 29).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

Oma andmeid ma väga enam vaatamas ei käi, ma ühekorra vaatasin ära, mis seal on. Võib-olla peaks minema, äkki on midagi muutunud vahepeal (Int8 M 29).

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

Ma ei tea, kas ta nüüd ID-kaardiga seotud on, aga ikka on olnud, logimine on ebaõnnestunud. Mingi poolt tundi pole saanud, siis on jälle saanud. Elioni näiteks (Int8 M 29).

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Jah, abikaasa kasutab. Tööalaselt (Int8 M 29).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

Ei tule küll meelde, et oleks (Int8 M 29).

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tutvavatele?

Ega ma väga palju peale Elioni seda ei kasuta (Int8 M 29).

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ei ole (Int8 M 29).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Ei ole seda (Int8 M 29).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Natuke ikka tajun. Eks pangad ja sihukesed asjad seda kasutavad, sihukesed suuremad asjad, seal on turvalisusele mõeldud (Int8 M 29).

26. Kas see häirib teid?

Ei häiri (Int8 M 29).

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

Jah, muidugi, ma ei annaks midagi eriti (Int8 M 29).

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Targemad mehed on kõik paika pannud (Int8 M 29).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

Eks kui lihtsamaks teha, siis turvalisus väheneb, ma ei tea, võib-olla näpujäljelugeja (Int8 M 29).

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Ma ei ole praegugi kõiki võimalusi endale selgeks teinud (Int8 M 29).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Ei no ikka jah, kõik võiks oma tehnilisi tingimusi niimoodi jagada. Elektrid ja vesi ja kanal (Int8 M 29).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

See võiks olla, et kõik kaardid oleksid ühe peal koos, ukسلukkude avamist ja koodivärki (Int8 M 29).

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

36. Milline neist võiks olla järgmine?

Pangakaart oleks päris hea mõte, ma arvan (Int8 M 29).

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Kui oleks erialafoorum, siis oleksin oma nime all kirjutama. Ma ei usu, et Delfisse oleks keegi valmis niimoodi kirjutama. Mina sinna sisse ei logiks (Int8 M 29).

Taust

39. Sugu: Mees

40. Vanus: 29

41. Perekonnaseis: abielus

42. Haridus: kõrgem

43. Amet: projekteerija-planeerija

44. Elukoht: Paide linn

Küsimustik (Int9 N 27).

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Tööalaselt on vaja, paljusid asju ei saagi teisiti teha. 2006 võtsin kasutusse, mul oli juba sellega siis probleeme, oli vaja kasutada, need limiidid on nii väikesed, et koodikaardiga ei saa teha, need päevasummad on nii suured. Ja PIN kalkulaator ei ole mugav (Int9 N 27).

2. Mis sai otsustavaks?

Seesama töö, igapäevaelus ei olekski niisama vaja (Int9 N 27).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Ei olnud, vahepeal on, et ei tunnista ID-kaarti. Päris kohe ei hakanud tööle, IT-poiss oli mulle abiks (Int9 N 27).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

Panka logimine oli see, täitsa kindel (Int9 N 27).

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Peale panga on veel haigekassa, maksuamet, statistikaamet. Rohkem on autentimist kui digitaalallkirjastamist (Int9 N 27).

6. Kui sageli te kasutate?

Iga päev, teine kord, kui koju jääb, siis on jama (Int9 N 27).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Olen hääletanud. Lihtne oli, mugav oli. Ei mäleta, et oleks olnud mingeid probleeme (Int9 N 27).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Ma ei oska öelda... Kui palju neid funktsioone on? (Int9 N 27).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused on Teie hinnangul kasvanud?

Selles mõttes on, et lihtsam on, varem oli vaja allkirja saata, nüüd saab kiiremini. Ülemus-
tel ka, nad saavad need volitused nüüd seal ära teha (Int9 N 27).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Paremaks on läinud, ma ei oska neid seostada ID-kaardiga, aga need elektroonilised on kas-
vanud (Int9 N 27).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

Võib-olla usaldan liiga palju, ID-kaart on mul kogu aeg seal ID-kaardi lugejad, tegelikult
vist ei tohiks (Int9 N 27).

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

Serveri jamasid ikka on, kõige rohkem pangaga. Lühiajalised takistused (Int9 N 27).

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis
milliseid)

Ikka kasutavad, mitte küll kõik, aga kasutavad. Põhiline on ikka needsamad, mida ma ise
kasutan. Tööalaselt just (Int9 N 27).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

Selle PIN-kalkulaatori puhul olen küll soovitanud kasutada, et nii on mugavam (Int9 N 27).

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselo-
gimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

Kui võimalus on, siis ma ikka kasutan ID-kaarti. Ma läheksin alati ID-kaardiga, see harjumus (Int9 N 27).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ei ma ei tunne (Int9 N 27).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Ei ma ei tunne (Int9 N 27).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Ei (Int9 N 27).

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

Võib-olla tõesti võiks minna vähem andmeid, aga tavainimesena see ei häiri mind (Int9 N 27).

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Need, mida mina kasutan tööalaselt, seal ei oska öelda, mis seal võiks teisiti olla. Seal kodanikuportaalil võiks küll, see on kohmakas natuke (Int9 N 27).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

See ID-kaardi lugeja, et see on ebamugav, see tolkneb natuke ees küll (Int9 N 27).

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Ei ole. Sellised asjad on kõik läinud ID-kaardi põhiseks (Int9 N 27).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

Ikka olen, kui vajadus tekib (Int9 N 27).

36. Milline neist võiks olla järgmine?

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

Sellega on jälle nii, et kui terve elu selle kaardiga seondub, kui paned kõik asjad sinna kokku, et terve elu on selle ühe kaardi peal, et päris kõike ma ei paneks sinna (Int9 N 27).

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Oleneb, mis teemal, erialafoorumis küll, üldises foorumis mitte. Ma arvan, et mitte (Int9 N 27).

Taust

39. Sugu: Naine

40. Vanus: 27

41. Perekonnaseis: abielus

42. Haridus: kõrgem

43. Amet: raamatupidaja

44. Elukoht: Paide linn

Küsimustik (Int11 N 20).

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Ma jõudsin sinna niimoodi, et mul oli vaja osta kuukaarti. Iga kord, kui ma seda ostsin sealt R-kioskist, ma avastasin, et selle tšeki peal on kirjas, et ma maksan mingit teenustasu, mis mulle ei meeldinud. Avastasin sellise kodulehe, mis kirjutas ID-piletist. Siis ma avastasin, et see on väga vahva. Ja tegin endale selgeks, kuidas ma saaksin ID-kaardiga bussipiletit osta. Avastasin, et see süsteem on väga hea, väga tore, ja ma ei pea seda täiendavat teenustasu maksma. Suhteliselt kohe hakkasin seda maksma. Tegin endale selgeks, kuidas. Ma ei pea täiendavat teenustasu maksma. Ja nüüd ma kasutangi seda, vist juba kaks aastat. Ta ei olnud niivõrd suur, see lisaasi, kas kümme või viisteist krooni juurde, see tundus suur. Eriti veel keskkooliõpilase jaoks (Int11 N 20).

2. Mis sai otsustavaks?

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Ei olnud, kuna ta oli... Et seal oli kõik väga selgelt ja lihtsalt ära seletatud, sealt saavad aru nii väiksed lapsed kui pensionärid. Vähemalt mulle tundus nii (Int11 N 20).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

6. Kui sageli te kasutate?

Selle asja jaoks kasutan üks kord kuus. Tegelikult ma kasutan rohkem, ma käin sealt kontrollimas, sealt kodulehelt, kas hakkab lõppema see kuukaart. Nüüd ma olen avastanud, et seal on tehtud sellise funktsioon, et nad saadavad mulle meili, kui mul hakkab lõppema kuukaart. Aga ma käin ikka mingi paar korda kuus sealt kontrollimas (Int11 N 20).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Ma arvan, et see on hästi hea asi, sest alati nendes valimisjaoskondades pikad sabad, või ei ole lihtsalt aega minna sinna. Või siis teine asi - seal, kus mina pean valimas käima, seal on alati vähe parkimiskohti, me emaga käime, siis me ei saa oma autot kusagile panna ja bussiga me ei viitsi seal lihtsalt käia. Kui me saaksime selle kodus ära teha oleks palju parem. Seda teavet, kuidas seda teha on kindlasti levitatud aga ma ei tea lihtsalt, kuidas seda teha, selle pärast ei olegi ma seda teinud. Kui ma saaks selle kodus ära teha, siis oleks parem (Int11 N 20).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Sinna kodanikuportaali saab sisse logida ennast. Mingit kontserdipiletit saab vist ka anda. Muud ei tule praegu meelde. Elektroonilist allkirja saab ka vist kuidagi anda (Int11 N 20).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

Veebiautentimisest olen kuulnud, see on selline kauge maailm. Mobiil-IDst olen kuulnud, ma ei tea sellest täpsemalt midagi. Ma olen näinud seda mobiil-ID kleepekat, mingit artiklit olen ka lugenud (Int11 N 20).

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise võimalused on Teie hinnangul kasvanud?

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ei tunne, ma tunnen, et see on turvalisem kui nende internetipankade kasutamine. Ma panin tähele, et hanza.net lehel lendas ette selline flash, et see kasuta ID-kaarti, et panga kasutamine pole turvaline. Ma hakkasin lihtsalt mõtlema selle peale, et ma olen avalikus wifis. Ma mõtlesin, et tegelikult selline oht on olemas. Kuna mu arvutil pole ID-kaardi lugejat, siis ma ei saa otseselt ette võtta midagi. Mulle tuli meelde mingi kampaania, mille käigus jagati ID-kaardi lugejaid, siis ma mõtlesin, et see võiks olla laiahaardelisem, et inimesed saaksid seda küberriski vähendada oma rahade ja asjade juures (Int11 N 20).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Ei ole (Int11 N 20).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Tegelikult see ID-kaardi lugeja on selline müstiline asi, mida kõikidel inimestel ei ole. See võiks olla kuidagi laialdasemalt kättesaadav, või ma ei tea, millegagi kaasa antav kas pangas või migratsiooniametis, et saad uue passi või uue ID-kaardi ja sa saad selle kaasa. Seda võiks rohkem levitada, sa tead, et ta on uskumatu saavutus, aga sa ei saa teda käega katsuda. Selle jaoks on ikka eraldi jubinat vaja (Int11 N 20).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

See võiks ikka väike seade olla, praegu on ta juhtme otsas selline asi. See võiks olla lihtne lapakas, mille sa lööd arvuti külge. Ma ei tea, praegu on see kuidagi keeruline (Int11 N 20).

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Jaa, kui ma saaksin kuidagi kergemini sellega panka sisse logida, kui selle paroolikaardiga, siis ma oleksin väga õnnelik. Ta võiks õpilaspiletit ka kuidagi asendada. Kui sa praegu pead kaasas tassima mitut erinevat dokumenti, et midagi tõestada, koos selle ID-piletiga.

See on papi peal, ja kui sul pole seda kaasas, siis sind võetakse sinna jäneste bussi ja siis sa pead kuidagi tõestama, et sa oled õpilane. Võiks e-kooli sisse logida, igasugused e-õpped, sul on sada erinevat parooli, millega sa kuhugi ligi pääsed (Int11 N 20).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Ei, ma ei ole mõelnud sellele (Int11 N 20).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

Ma mõtlengi, et võib-olla siis kuidagi nende õpilaste elu kergendamisel. Õpilaspiletid, ülikoolides e-õpe, Moodlisse, IVA-sse sisselogimisel, e-kooli sisselogimine, ka üliõpilaspilet võiks ka kuidagi seal peal olla, et ma ei pea neid kõiki eraldi tegema ja ma ei pea kõiki kaasas tassima (Int11 N 20).

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

Jah, ma oleks väga rõõmus, kui mul on ainult üks asi, mis ma pean endale kaasa võtma kogu aeg (Int11 N 20).

36. Milline neist võiks olla järgmine?

Seda võiks pangakaardina ka kasutada. See oleks nii täiuslik, kui ühe asja sees oleksid kõik asjad (Int11 N 20).

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Oleneb, mis foorumid, Delfis ei. Erialastega võiks. Mul on Delfiga väga halvad kogemused, siis ma rohkem ei tahaks (Int11 N 20).

Taust

39. Sugu: Naine

40. Vanus: 20

41. Perekonnaseis: Vallaline

42. Haridus: Kesk

43. Amet: Assistent

44. Elukoht: Tallinna linn

Küsimustik (Int5 N 45).

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Sund põhimõtteliselt oli see, või vajadus. Pangas, kui sa ühel päeval ületab see sul limiidi, kui sa ühel päeval ei saa oma ülekandeid teha, siis sa võtad selle. Siis tahtsin sealt portaalist eesti.ee enda kohta mingeid andmeid vaadata (Int5 N 45).

2. Mis sai otsustavaks?

Kõigepealt oligi see portaali külastamine, ma arvan, et see oligi mingisugune paar aarata tagasi, ja siis järgneski see panga-asi. Ma arvan, et see oli mingi paar aastat tagasi vist, kõigepealt oli mul väga konkreetselt seda vaja, siis järgnes see panga-asi. Mul oli vajadus, mul oli vaja minna sinna kodanikuportaali. Ma nägin veel tükk aega vaeva, et leida üles need PUK-koodid, ma ei teadnud neid, ma pidin lepingu ja kõik välja otsima. Nüüd on nad mul olemas käepärast (Int5 N 45).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

See oligi, et ma läksin sinna ja siis hakkas minu käest neid ID-PUK-e ja asju küsima. Mõtlesin, et panen sisse onju ja autoriseerib mind ära selle kaardi järgi, et kõik on OK, tegelikult... need PIN 2 ja PUKid (Int5 N 45).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

Seda ma ei mäleta (Int5 N 45).

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Ma kasutan... Ongi pank, ma isegi ei tea kohti, kus teda veel vaja võiks olla, peale nendesse isikuandmetesse sisselogimise ja panga (Int5 N 45).

6. Kui sageli te kasutate?

Mitte eriti sageli. Kord kuus kasutan, mitte tihedamini, ma arvan, et alates esimesest maist läheb seda väga vaja, et Ühispank pani selle peale, et üle 5000 krooni ei saa (Int5 N 45).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Positiivne, pean seda isiklikult õigeks, ma ise ei ole selle pärast kasutanud, et tahaks ikka ju minna kohale (Int5 N 45).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Reisimine, pangandus, registritesse juurdepääs, valimine, bussipiletid, bussiga ma ei sõida, seda mul vaja ei ole. Digitaalallkirjastamine, läks juba meelest ära (Int5 N 45).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

Umbes kuu tagasi (Int5 N 45).

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise võimalused on Teie hinnangul kasvanud?

Loomulikult (Int5 N 45).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Turvalisemaks on läinud. Ma kindlasti arvan seda, kui see teade mulle tuli onju, et viis tuhat krooni, onju, samas ma saan aru, et turvalise mõttes on see minu pärast nii tehtud, et see nii oleks (Int5 N 45).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

Ikka usaldan (Int5 N 45).

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

Ei ole (Int5 N 45).

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

Olen, see on olnud seoses pangaga. See on olnud ühe korra, just hiljuti, see viga oli panga serveris, mitte minus ega ID-kaardis, vaid panga serveris. See oli mingisugune üldine... Mul oli see ülekanne vaja kindlasti teha, ma pidin jooksuma (Int5 N 45).

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Mul poeg küll kasutab veel rohkem kui mina, põhiliselt ülekanded, tema jaoks on see ülekanded (Int5 N 45).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID-kaardi kasutamist?

(Naer) Ma ei ole selle peale tulnud (Int5 N 45).

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgedel)? Kui jah, siis kui sageli?

Jah, paroolikaardiga lähen vahel panka, siin Riigikogus ei ole kaardilugejat, läpakal on ta olemas, sisse pandud, aga suuremal ei ole. Ma ei teagi, kas peaks küsima, kas selle peab ise muretsema, või saab selle küsida. Koodikaardiga käin sagedamini, ta on rohkem harjumuse asi, ta on lihtsalt, kasutan seda tööarvutit siin (Int5 N 45).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ei (Int5 N 45).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Millise privaatsuse? Isikukood ei ole mingi privaatsus, ma usun, et see on turvaline (Int5 N 45).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Ei tunneta, peaasi, et ta ära ei kaoks. Siis, kui ta peaks ära kaduma, siis keegi teine äkki kasutab... (Int5 N 45).

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Kui ta on turvaline, siis pigem rohkem (Int5 N 45).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Ma ei arva, et ta väga lihtne peaks olema, mida laialdasemaks ta läheb, seda turvalisem peaks ta olema, turvaelemente peab juurde tulema. Kui ta muutub lihtsamaks, siis ta pole enam nii turvaline. See ei pea inimestele meeldima, kuid see on siiski turvalisus (Int5 N 45).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

Ta peaks... Et ma ei peaks seda ID-kaardilugejat kaasas kandma, et ma ei peaks ise lisakulutusi tegema. Et ma lähen ja panen selle sinna sisse ja ta toimetab seal ise (Int5 N 45).

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Igasuguseid muid kaarte kaob sul vähemaks. Sellepärast on hea, et seda ID-kaart võiks olla igapäevaseks kasutamiseks, miks mitte ka pangakaardina või mida iganes. Kui see ID-kaart tuli, siis öeldi, et reisimisel saab, aga ei saanud, siis ta oli lihtsalt plastik. See, et sellega liigutakse edasi, on hästi positiivne. Ta võiks muutuda üheks plastikuks, kus on kõik andmed peal (Int5 N 45).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Et kindlasti mobiil, mul on nii vaja mobiil, jurakas, noh. Kui saab, linnaliin, et maakondade vahelise, seda ma aeg-ajalt kasutan, transpordi eest maksmisel (Int5 N 45).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

36. Milline neist võiks olla järgmine?

Pank, rahalised toimingud, maksekaardina, juhiloa näiteks, et mul ei peaks juhilubasid eraldi olema (Int5 N 45).

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

Selle peale ma olen mõelnud, see oleks hästi mõistlik, nendes foorumites ma aeg-ajalt käin, ma loen seal, ma ise ei kirjuta. Just foorumeid ma mõtlen, mis on teemakohased, mingisugused, ikka valdkonniti, mitte neid kommentaare, neid kommentaare ma ei viitsi lugeda. Just foorumites, kus sa tahad mingi teatud asja kohta väga konkreetselt teada, kas mobiiltelefon, või auto või mingi reis, mis on teemakohased, midagi konkreetset teada. Tavaliselt seal selliseid labasusi kirjas ei ole ka. Et miks mitte jah. Las nende teiste lehtede püstitajad vastutavad selle eest. Las need olla nende jaoks, kes tahavad ennast väljendada, sinna ei peaks sisenema ID-kaardiga (Int5 N 45).

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Taust

39. Sugu: Naine

40. Vanus: 45

41. Perekonnaseis: vallaline

42. Haridus: kõrgem

43. Amet: Riigikogu liige

44. Elukoht: Paide linn

Küsimustik (Int7 N 26).

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Kasutamise juurde jõudsin sellepärast, et mul oli pass aegumas, ja ma mõtlesin, et teen siis kõik korraga – nii passi kui ID-kaardi. Ja nii ma jõudsingi esimest korda ID-kaardini. Ma olin eelnevalt ID-kaardi suhtes väga skeptiline (Int7 N 26).

2. Mis sai otsustavaks?

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Ütleme, et Windows XP-ga ei olnud probleeme, aga Vistaga oli küll. Vista ei omastanud seda programmi ära. Vista ei omastanud seda ära. Kui seda juhendit vaadata ID-kaardi installide kodulehelt, siis seal tuli eraldi klikke selleks teha, et ta tööle hakkaks. Tavakasutaja, ehk mu ema, kes on üle keskea, tema ei saanudki sellele pihta, sellega hakkama, ma siis

pusisin ka tükk aega. Ja mis on veel, et ta töötab Exploreriga, aga ei tööta Mozillaga, mis on miinus minu meelest (Int7 N 26).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

Ma ID-kaardi kodulehelt vaatasin neid paroole ja kehtivusi, need tehnilised protseduurid, siis läksin panka (Int7 N 26).

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Ma hakkasin käima pangas, mul olid paroolid kuhugi ära kadunud, aga ID-kaardiga sain kohe sisse. Läksin Eesti Loto kodulehele. Siis olen ma käinud endale kvartaalset piletit ostmas pilet.ee-st. Ja ma olen päris positiivselt sellest vaimustuses (Int7 N 26).

6. Kui sageli te kasutate?

Kaks-kolm korda nädalas (Int7 N 26).

7. Milleks kõige enam?

Pangas käimiseks (Int7 N 26).

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

E-valimised... Ma arvan, et üldjoontes on ta positiivne, sest nii jõuab rohkem inimesi nii-öelda valimiskasti juurde, oma otsuse teha. Skeptiliseks teeb natukene turvalisuse probleem, viimased valimised näitasid, et see kartus ei õigusta ennast, nii, et paneme edasi! (Int7 N 26).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

No, ma ei ole maininud, et ID-kaardile on võimalik sisse panna need teised kaardid, kliendikaardid. Ma tean, et ainult Apollo seda kasutab. Minu meelest on väga mäge, et nii vähe seda kasutab. Kõik poed võiksid seda kasutada. Ma käin elektrinäitu esitamas, väga lahe. Mind hämmastab, et kui ma lähen näiteks oma katastriüksust vaatama, kui ma tahaksin täpsemaid andmeid saada, siis ma pean ikkagi maksma, kuigi ma olen ID-kaardi seal sees, kuigi ID-kaart peaks tagama selle, et ma olen õigustatud kasutaja seal (Int7 N 26).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

Digitaalallkirjastamist olen seda endamisi katsetanud, aga reaalselt pole seda vaja olnud. Ma tahtsin näiteks seda laenu võtmisel, aga Hansapanga kontorid pole selleks veel valmis, neil puudub tehniline ettevalmistus koolitus, töötajad ei ole selleks veel valmis (Int7 N 26).

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise võimalused on Teie hinnangul kasvanud?

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?
15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?
16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?
17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?
18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?
19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Väga vähe, tuttavad kasutavad pangas käies ikka koodi (Int7 N 26).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

Jah (Int7 N 26).

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?

Üleüldiselt, põhiliselt ikka pank (Int7 N 26).

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgedel)? Kui jah, siis kui sageli?

Väga harva, oleneb, mis arvuti taga ma olen. Näiteks notari juures käisin, seal kohe küsiti, kas mul on koodid kaasas, seal oli arvuti küll olemas, kuid ei olnud ID-kaardi võimalust. Mis pani mind hämmastama, sest selline asutus võiks ID-kaarti kasutada (Int7 N 26).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Jah, kui ma lähen näiteks mõnda uut teenust võtma, siis see paneb mõtlema. Aga paratamatult panen selle kliki ära, sest muidu edasi asi ei lähe (Int7 N 26).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Mingil määral jah (Int7 N 26).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Minimaalselt (Int7 N 26).

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

Jah (Int7 N 26).

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Isikukood võiks olla võimalikult vähe kasutuses (Int7 N 26).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Näiteks kui ma pangas käin, siis ma pean teadma kahte eelnevat, seda kasutajatunnust ja seda alumist, ja siis neid ID-kaardi paroole. Neid paroole võiks vähem olla (Int7 N 26).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

Kulutused on minimaalsed, sa pead ostma sajakroonise lugeja (Int7 N 26).

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Võiks küll, no ongi mobiilsus ja terviklikkus, praegu on ta algeline (Int7 N 26).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Kui mul neid vaja läheb, siis jah (Int7 N 26).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

36. Milline neist võiks olla järgmine?

Valima minna. Eks ma avastan järjest (Int7 N 26).

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

Need kliendikaardid ja sellised tunnused (Int7 N 26).

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Näiteks EPL nõuab eraldi registreerimist, ID-kaardiga oleks seda palju lihtsam teha. Ikka peaks see võimalus olema, et saad panna varjunime (Int7 N 26).

Taust

39. Sugu: Naine

40. Vanus: 26

41. Perekonnaseis: vallaline

42. Haridus: kõrgem

43. Amet: riigiametnik

44. Elukoht: Tallinna linn

Küsimustik (Int1 M 45).

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Siis ma ei töötanud veel riigis, siis ma oli konsultatsioonifirmas. Digiallkiri oli see esimene vajadus. Mingi dokument oli vaja saata, või allkirjastada. Et võis kindel olla, et ta oleks nii,

nagu ta on. Siis sai hakatud proovima ja uurima, ja siis tuli välja, et igasugu huvitavaid asju on, mida enda kohta saab kasutada. Kui ma riiki tööle tulin Riigi Infosüsteemide Arenduskeskusesse, siis kandideerisin, siis saatsin enda kohta avalduse allkirjastatult. See oli kusa-gil 2003. algus sai alustatud (Int1 M 45).

2. Mis sai otsustavaks?

Niikui selle masinasse sai, nii hakkasin kasutama. Enne ma ei teadnud. Teadmine tuli, et see ID-kaardi võtsin, just oli vajadus elektroonselt saata edasi, mida teine pool ei saaks oma suva järgi muuta, et oleks kinnitatud, selles mõttes allkirjastatud. Väga lihtne ju, panin brauserisse, kuskilt tuli see jupstükk endale nagu muretseda, ja kui oli muretsetud, siis läks lahti (Int1 M 45).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Ega ta mugav küll ei olnud, ikka mitu korda pidi punnima, enne kui ta nagu käima sai. Installina, seal oli ju igasuguseid vidinaid, ega eriti ladusalt need esimesed versioonid ei töötand' kah. IT-haridusega süsteemiinsener, arvuteid ju kunagi kokku pand', teinud, kokku pannud, teinud... Esimese laksuga ei õnnestunud installimine. Tuli ikka vist kaks korda proovida, siis sai asjad enam-vähem jonksu (Int1 M 45).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Digiallkirja annan, kolledžis kõik need kuradi aktid-kinnitused, kõik on digiallkirjaga, siis sisenemine, ütleme siin tööl on meil hästi palju rakendusi. Kuna MKM ise ju liitus ju ka arvuti 2009 osapoolega, ja kuna see töö, minu, sõna otseses mõttes tööülesanne on, igal pool, kus võimalik, rääkida võimalik rääkida-näidata, et ID-kaardi kasutamine on vajalik see on turvaline ja tagab indiviidile selle turvalisuse. Sõna otseses mõttes minu tööülesanne on tagada, et enamus rakendusi, mida me ise initsieerime, et see ID-kaardiga logimine oleks nagu juures. Kasvõi see küberkaitse vikilehekülg, see on ID-kaardi põhine. Sai anda korraldus, et ta nii oleks. Ja igati kui vähegi saab, siis kõik asjad digiallkirjaga (Int1 M 45).

6. Kui sageli te kasutate?

Hetkel ei ole sees, aga pangad, kõik ikka seal, oota, mõtleme siis, noh, keskeltläbi, et noh, oleneb eksju, milleks, kuradi, logimisi on, kuna praegu on küberkaitse, pangas käid kaks korda, ütleme, et kusagil kümne kanti, kümme korda päevas. Põhiline on autentimine, allkirju vähem. Allkirju paar-kolm tükki nädalas (Int1 M 45).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Mõistlik, olen kasutanud mõlemad korrad (Int1 M 45).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Seesama nüüd, see kuradi, isikutuvastamine, allkiri ja siis see krüpteerimine, kolm. Mobiil-ID ka, jah, kaks serti on, mis nendega teha krüptida, autoriseerida, ID-bussipilet on olemas täitsa, 90 päevane. Open-ID on ID vahendusprotokoll, keegi julgel viisil vahendab identiteeti, saaks, saab omale deklareerida mingi nime, see, kes seda teenust seal pakub, see, kes seda pakub või vahendab, siis seda keskkonda usaldades, siis saab igal pool mujal saad oma öeldud nime või tunnusega toimetada, teised aktsepteerivad, protokollilaadne asi või mehhanism pigem. Seda saaks ID-kaardiga sisse läheb, sama asja nagu vahendatakse edasi, aga see kindlasti ta nagu ei asenda seda. Diskussioon on see, et kuivõrd isikustatud teenuseid tahavad pakkujad, kui tugevaks nad seda ise pidada saavad, need kokkulepped on täna puudu (Int1 M 45).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

Hommikul, paar tundi tagasi. Siis kui tegime küberjulgeoleku strateegiat (Int1 M 45).

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused on Teie hinnangul kasvanud?

No ikka, see on tööga niimoodi seotud. Seesama arvutikaitse 2009, selle raames, möödunud aasta oli minu peal teiste osapoolte külge lohistamine, et see töö, et praktiliselt igal pool on see ID-kaart, mobiil-ID oleks eespool ja need pangavidinad oleksid tagapool ja et arvutitel oleks jupstükk küljes. Samamoodi propageerinud seda, et koolid väidetavalt ütlevad, et kontakti omav lugemine, see on nagu liiga kohmakas rakendus kasutades teda seal sööklas, raamatukogus uksest sisse saamisel, et ta võiks olla puutetundlik. Koda-migraga, sertkeskusega on need teemad nagu üleval, et see on mu töö (Int1 M 45).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Jällegi, me oleme paar korda nagu üritanud hankida riigi poolt teistele platvormidele ID-kaardi nagu tuge, aga kuna seal vabavaralises maailmas on tublid tegijad on paljud asjad ise ära teinud ja siis nad ei ole igal ajahetkel ei ole valmis ennast pikemaks ajaks valmis ennast kohustustega siduma. Praegu on see hange nagu üleval ja üritame ära teha.. Ka teistpidi ikka seda ka sertkeskusega ajanud, et see protsess oleks lihtsam, loomulikum, ühtepidi me panustame sellesse, et lõppkasutajaid koolitada, teistpidi peaks see aplikatsioon olema olla selline, et ta loomulikult tuleks, ise tuleks, siin on problem (Int1 M 45).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

Ma olen kogu aeg usaldanud. Mul on see põhimõte, et igasugusi kuritarvitusi pole võimalik välistada. Küll on oluline, et riskid oleksid teavitatud, Et kui see kuritarvitus oleks võimalikult kiiresti tuvastatav ja tõendatav. Nendes mehhanismidesse, ja ma täna usun, need on küllaldased, et temasse täna usaldada. Alati on võimalik, et keegi midagi lahti hakkab, aga, et sellega midagi massilist halba korda saadab, on pigem teoreetiline kui praktiline (Int1 M 45).

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

Ei ole, kinni pole midagi pannud (Int1 M 45).

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

Jah, näiteks üks digiallkirjaga, vat see ongi nagu praegu uurimisel, minu masinas on üks digidokument, mida ei suudeta Sotsministeeriumis lahti lugeda, öeldakse, et allkirja pole küljes. Siin masinates kontrollisime töötas, sealpool öeldakse, et uuendage oma soft ära. Siin on mingi asi siis üleval. Ühel sõbral on olnud, kui ta omale uued serdid peale ladus. Et siis on mingi funktsionaalsus kusagilt tagant ära kadunud. Et see on sihuke hästi paha asi, et see kindlasti ei ole usaldusväärne. Iga tehnilise asjaga on sellist. Mobiil-IDga sa ei tea, mõnikord sa ei tea, kuspool see viga olnud. On, et laksust ei ole tulnud seda, et ta nagu ei ole reageerinud. Et on vaja uuesti käivitada. Üksikud, lühiajalised (Int1 M 45).

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Ikka, needsamad, lapsed lähevad e-kooli ID-kaardiga, eksamid-asjad, ikka sunnid ID-kaarti kasutama, mitte ei sunni, seletan, veenan (Int1 M 45).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

Ma olen oma perekonnaliikmetele utsitanud, kõik asja nagu e-teel ajada. Viimane, et noorem last kooli panna, mis nad tahavad seal – avaldust eksju. Selle digiallkirjaga, pluss et mingisuguse elukoha tõend esitada, siis ma saatsin digiallkirjaga kirja Tallinna linnavalitsusse, et saata see tõend, kuna neil on ja kool tahab. Selline omaaetelugu, kõik, mis vähegi kinnitamist tahab, seal on see digiallkiri all, sisselogimised ka, viimasel ajal küll rohkem mobiil-IDga, kuna see on mugavam. Sisselogimised ka (Int1 M 45).

21. Millise teenuse kaudu te soovitate ID-kaarti oma tutvavatele?

Avaliku sektori teenused ja pangateenused. Seal on lihtsalt teadlikkus, inimestele seletand´ paroolikaartide ohtudest ja kontode ülevõtmist seda erinevust, miks ID-kaardi kasutades on remote-teel nagu raske sigadusi kokku keerata (Int1 M 45).

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

Paroolikaardiga kindlasti mitte. Telefonipangad on ka ära tapetud, Hansapangas on PIN kalkulaator, see on siia maani töös. Tegelikult ID-kaardiga pean ikkagi mõlemat kasutama. Ta küsib ID-kaardi koodi ja siis veel seda PIN-kalkulaatori koodi. See rakendus on nagu mõttetu. Ma olen seal üritanud seal midagi seletada üritanud, aga see teller vist ei saanud aru (Int1 M 45).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ma ei saa sellest probleemist aru, inimesele ongi nimi selleks pandud, et teiste inimestega suhelda. Et see on mingisugune hullus, mille olemusest inimesed vist nagu aru ei saa. E-maailmas nad tahavad saavutada sellist olukorda, et inimesed käivad ringi ühesugused silindrid ümber, ja kuidagi kolmas silinder vahendab, kuidagi, ja kui siis silindrid ära võetakse, siis keegi ei tohi näha. Sellist absurdset nõmedust proovitakse üles ehitada (Int1 M 45).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Ei (Int1 M 45).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

Ei soovi. See, mis see Open-ID ka võib-olla lahenduse annab, on see, et võrguasjad on tekitanud võimaluse, et on sihuke network. Siin on kaks luulut, et kõik tahavad hirmsasti anonüümsust säilitada, teine on see, et igal ütlemlisel peab nimi küljes olema (Int1 M 45).

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Ma arvan küll, jah, võib-olla mingi biomeetriline asi peaks seal ka olema (Int1 M 45).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Ikka, muidugi, selles mõttes, et paljud rakendused töötavad täna niimoodi, et kui füüsilist maailma eeskujuks tuua, et maksa raha ära, siis lähed poodi ja siis näed, mis seal müüa on, ja siis võid selle makstud raha eest osta. Võiks olla, et kui ma ostan, siis maksad, ehk seda isiku samasust, või seda politsei funktsiooni teostatakse liialt, võimalikult palju võiks vaba olla. Paludel juhtudel on see harjumus või vana paradigma, et sisened kuhugi, siis saad asju toimetada. Ta võiks olla enamasti vabalt saadaval, et kui hädavajalik on isikutuvastus, siis

kasutatakse tugevaid isikutuvastusvahendeid, et ta oleks transaktsioonipõhine. Teine asi on ühiskonnas see paradigma muutus, et täna me ehitame niimoodi, et andmehoidja on justkui vastutaja kuritarvituste eest. Kindlasti peab andmehoidja tegema, mis võimalik, et oleks võimalikult vähe kuritarvitamist. Kui me need asjad paika saame, siis läheb oluliselt lihtsamaks tavatarbija jaoks (Int1 M 45).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

Me oleme initsiatiiviga välja tulnud, et võiks ju öelda, nüüd Euroopa Liit ei luba jälle, see on nüüd siis tootjate diskrimineerimine, et Eestis ei tohi ühtegi arvutit müüa, kus ei ole default installitud. Vähemalt Euroopa Liit ei luba seda. Siis on pehmemeetmetega, mõelnud, et avalik sektor ei osta ühtegi ilma, et vahet pole, kui ta neid nii palju ostab, aga teadupoolest, kuna arvuti see rauabisnis on suhteliselt väikese marginaaliga, siis isegi see sada krooni on seal suhteliselt tundlik summa. Praegu me räägime seoses mobiil-IDga pigem e-IDst, ükskõik, mis stokeni peale ta pannakse, kus see kaitstud osa on. Siin on jälle oht selles, et kui neid stokeneid liiga palju on, siis inimene ei märka kui seda tuuri panna. Kui neid palju on, siis on suhteliselt tõenäoline, et mõni tuuri pannakse (Int1 M 45).

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Endiselt on see rahakotivahe ju ropult neid kaarte täis. Et kui, mis on ka ju need igasugused, kaupmeestele võiks olla kulu kokkuvõid, et nad ei peaks mässama mingisuguste oma kliendikaartidega kogu aeg. See pool on, tahaks ikka selle rahakotivahe nendest kaartidest tühjaks saada. See on nagu sihuke mõttetu. Pangad... siin on visa... oma nõuded, kuigi vist sedapidi saab, et pangakaardi peale selle serdi laduda (Int1 M 45).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Nii kui tuleb, nii võtan, ikka proovin järgi. Selliseid, mida nagu hetkel ei tea, mis nigu olemas on... (Int1 M 45).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

Seda nüüd ise ei teagi, see praegu see krüpteerimise funktsioon on see, et kui serdi füüsiliselt ära kaotad, siis ongi nagu lännu. Turvalise säilitamise peale võiks mõelda. Kurjas võrgumaailmas oleks võib-olla vaja säilitamisefunktsiooni. Praegu on mõeldud turvalise transpordi peale (Int1 M 45).

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

36. Milline neist võiks olla järgmine?

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Minu meelest, kui on kvaliteetne arutelu, siis on kama kaks, kes seda ütleb. Oluline on see, mida öeldakse. Tõde on... tegelikkus ei sõltu sellest, mis me arvame ta olevat, kvaliteet nagu tõuseks, kui me saame sisust lähtuda, mitte sellest, kes räägib ja mis järjekorras räägib. See kui see nimi peab küljes olema, tuleb sellest kui keegi ütleb, et keegi on millegi kujuline. Oluline on, et arutelu käiks asjade üle. Oma positsiooni tõttu, töökoha tõttu õppejõu tõttu, selle pärast ma ei teegi, et asjast võiks rääkida. Minu meelest tuleneb sellest, et oleks nagu teada need, kes ebakultuurselt või lollakalt käituvad. Samas me teame, et selles maailmas jääb oluliselt rohkem jälgi maha. Minu jaoks ei ole see probleem. Meie pangad on väga rahul, pole ühtegi asja, mis oleks avastamata jäänud. See oleks ka näiliselt toreda olukorra saavutamine, sellepärast, sest see inimene jääb ikka samamoodi mõtlema ja käituma. Teiste meetoditega tuleks oma ühiskonda harida, et las nad olla halvad, kusagil mujal, metsas, see on pigem täiesti vale illusiooni loomine (Int1 M 45).

Taust

39. Sugu: Mees

40. Vanus: 45

41. Perekonnaseis: abielus

42. Haridus: kõrgem

43. Amet: osakonnajuhataja

44. Elukoht: Tallinna linn

Küsimustik (Int6 N 50).

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Mina? Ma töötasin aastaid riigikantseleis, ja kuna meil on see e-valitsus, ja valitsuse istungid toimuvad elektrooniliselt ja valitsus on küllalt heal tasemel IT valdkonnas- seal on igal arvutil ID-kaardi lugeja. See oli juba väga ammu – mõni aasta tagasi (Int6 N 50).

2. Mis sai otsustavaks?

Otsustavaks sai Andrus Ansipi eeskuju (Int6 N 50).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Ei, hästi kerge on kasutada, see programm on arvutisse viidud, nii, et tuli ainult paroolid sisestada. Mis ta minule tegi selle hästi meeldivaks, kuna ma vähemalt 15 aastat kasutan internetipanka, et ta on hästi sarnane (Int6 N 50).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

Valisin, nüüd oli see teine operatsioon, et mõtlesin, kuidas saada lasteaiakoht (Int6 N 50).

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Ma praegu ei kasuta, kuna ma kinkisin oma ID-kaardi lugeja oma sõbrale, kes elab Ameerikas, kes on väliseestlane, kes tahab ise neid kasutada. Kodus on mul arvuti aga ei ole interneti võimalust. Dokumendina kasutan ka suurte ostude puhul ja reisimisel (Int6 N 50).

6. Kui sageli te kasutate?

7. Milleks kõige enam?

Tundub, et ma pean tagasi minema ID-kaardi juurde, et just täna logisin internetipangas, lugesin, et ülekandeid 5000 krooni piires, näiteks kui ma käisin suusareisil, mis maksis 15 000 krooni, siis ma pidin tegema mitu ülekannet (Int6 N 50).

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Ma töötasin siis Justiitsministeeriumis, siis hakati seda välja töötama. See võis olla aastal 1998 (Int6 N 50).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalllkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Ma tean, et saab teha mingeid riigiteenuseid, näiteks vaadata andmeid oma kinnisvara kohta, või autoregistrist saab võib-olla andmeid vaadata. Niisuguseid riigile suunatud teenuseid, saab teha pangateenuseid ja võtta oluliselt rohkem raha pangast välja, saab kindlustust. X-tee on mingi selline nimi (Int6 N 50).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused on Teie hinnangul kasvanud?

Viimasel ajal hüppeliselt kohe, samas ma arvan, et inimesed ei kasuta seda nii palju kui võiks kasutada. Selle pärast, et näiteks ei ole vajadust (Int6 N 50).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Teenuste kvaliteet on väga hea, näiteks kui Tartus avati uus lasteaed, siis seal oli hästi konkreetselt määratud see aeg, kui sai lapsi registreerida. Paljud läpsid juba õhtul järjekorda, samas ID-kaarti kasutades saab ennast registreerida sekundilise täpsusega, ja seda arvestati ka sekundilise täpsusega. Ma arvan, et see ID-kaardi kasutamine säästab inimeste aega ja vaeva. Näiteks kui oled ametikohal, kus ei saa asju ajada, siis lõunapausil või pärast tööaega saad oma asjad korda ajada (Int6 N 50).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

Meditatsiooniliselt saab kasutada. Ma ei ole kasutanud, aga ma käisin just paar päeva tagasi arstil, pidin täitma ankeedi, et keegi saaks minu andmeid kasutada (Int6 N 50).

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Lapsed kasutavad, sugulased samuti, märksa rohkem kui mina. Ostavad bussipileteid ja kasutavad isikuttõendava dokumendina. Õde töötab töötukassas, tal ei lähe arvuti muidu käimagi, kui seda ID-kaarti pole sees (Int6 N 50).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID-kaardi kasutamist?

Siis kui valimised olid (Int6 N 50).

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

Nüüd ma saan läbi panga, kui mul ID-kaardi lugejat ei ole. Mitte hääletamist (Int6 N 50).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ei (Int6 N 50).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Ei (Int6 N 50).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Ei, vastupidi (Int6 N 50).

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

Mulle tulevad mingid pakkumised posti kogu aeg, mu abikaasa on surnud neli aastat, isegi tema nimele tulevad need pakkumised. Need andmebaasid võiksid olla kindlamad, inimeste andmeid ei tohiks nii paliku kasutada, või peaks vähemalt küsima nende käest luba (Int6 N 50).

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Üldse ei pea mõistlikuks (Int6 N 50).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Ma ei tahaks neid üldse teha lihtsamaks, need on sellised isiklikud asjad, näiteks valimine või pangateenused, pigem keerulisemaks kui lihtsamaks. Meilid on pigem niisugused, kui dokumente saata edasi, just meiliga ei ole see nii turvaline (Int6 N 50).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Muidugi, edastan dokumente või kusagile, kui ma kasutaksin ID-kaarti, siis oleks see palju turvalisem. Ma oleksin palju kindlam, samamoodi, et ta ei lähe kuskile (Int6 N 50).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Kindlasti, kui need on mulle vajalikud kas igapäevatööks või eraelus. Säätavad mu aega, siis kindlasti (Int6 N 50).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

Kuna ma praegu näiteks otsin kinnisvara, siis kui ma seal portaalis vaatan, mingeid andmeid, et oleks usaldusväärne. Ma võiksin kontrollida kinnisturaamatust mingeid andmeid (Int6 N 50).

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

36. Milline neist võiks olla järgmine?

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

Ma ei oska öelda (Int6 N 50).

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Ma ei ole kunagi foorumitesse kirjutanud ja ma vist ei kavatse kirjutada, kusjuures mulle meeldib lugeda. Ma pidasin praegu Delfit silmas. Erialafoorumitesse kindlasti oleksin nõus (Int6 N 50).

Taust

39. Sugu: Naine

40. Vanus: 50

41. Perekonnaseis: lesk

42. Haridus: kesk-eri

43. Amet: sekretär

44. Elukoht: Tallinna linn

Küsimustik (Int4 M 39)

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

See oli nii ammu, et seda ma ei mäleta. No põhimõtteliselt – ma käisin valimas. Õige küll, jah, ma ju valisin esimest korda. See oli 2005, sel puhul ma seda tegin. Ma tegelikult küll installisin selle värgi korra varem, kuid ma ei leidnud mingit sellel mõtet. Aga siis valimistel, noh, kuna ma ise kirjutasin seda käsiraamatut, ma olin pidanud selle protseduuri läbi tegema, vaata, see valimiste testkeskkond oli üleval, pärast 28. katset see mul tõesti õnnestus. Ja siis ma valisin, ja 2007 ma valisin jälle (Int4 M 39).

2. Mis sai otsustavaks?

Mugav on. Seda esimest korda tööle panna on ilge kepp, aga kui see korra töötab, siis on see juba väga mugav. Mul on valimisjaoskond küll tohutult kaugel – kaks sammu üle tee jalutada, aga sellegipoolest (Int4 M 39).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

See oli kohutav kepp, see on muide siia maani kohutav kepp, see, et sa saad need kuradi asjad oma arvutisse installitud. See, et see faking installer jooksis kokku ja ei teinud midagi. Mina sain esimene kord nii, et ma võtsin see esimene kord Tarvi Martensi endale toru otsa, siis me üheskoos installisime. Täna on niimoodi, et see installimine iseenesest töötab, ma tean, mida seal teha tuleb, et see töötaks. Nüüd kui ma viimati installisin, siis ei olnud prob-

leeme, nad on vist korda saanud selle. Mis on muidugi häbiplekk Eesti riigi rinnaesisel on see, et ma pean pidama enda arvutis Internet Explorerit, et ainuüksi Hansapangas käia, sest millegi huvitavamaga ta lihtsalt ei tööta, Firefoxiga, noh Safariga ma pole julgenud proovida... (Int4 M 39).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Ma kasutan teda pangas, kui on vaja üle kümne tuhande tehinguid teha. Sest meie faking pankurid on nii mõtetud mehed, et nad ei lase mul koodikaardiga rohkem teha. Aga PIN-kalkulaator on lihtsalt nii arusaamatu ese, et sellel ei näe ma üldse mingit mõtet. Siis ma kasutan teda, just värskelt võtsin Tallinna elaniku parkimispileti. Ei pidanud minema kuhugi teenindussaali sabatama, täitsin ära, paar tundi hiljem tuli SMS. Väga mugav oli. Ühistranspordi kuukaarti kasutab mu naine, aga kuna tema on IT-võimetus, siis tegelikult mina ostan talle neid pileteid sinna peale, selles mõttes nagu ka kasutan. Siis ma olen käinud oma haiguslehti vaatamas X-tee portaalis, ma ei tea, kas sinna saab minna Hansapanga kaudu ka, ma olen käinud ID-kaardiga (Int4 M 39).

6. Kui sageli te kasutate?

Kord kuus, kaks korda kuus. Rohkem küll mitte, kasutaks rohkem, nüüd, kus ta mul selge on, isegi koodid on juba peaaegu meelde jäänud. Nüüd on juba takistus see, et pole kusagil kasutada. Kui nüüd võtta ideaalpilt – miks mul peavad taskud punnis mingisugusest jamast. Selles mõttes on Apollo jube hea näide, nende kliendikaart on ID-kaardi peale tehtud, seadusega võiks olla niimoodi. Miks mul võtmed peavad olema, võiks ju kodulukk ka käia sellega, ideaalis olekski mul üks kaart - tsak-tsak ja valmis (Int4 M 39).

7. Milleks kõige enam?

Ostan naisele kuupiletit, pangas ka mingil määral. Riigiga asjaajamist on olnud üsna vähe. Kuigi, noh... nüüd just oli kuradi faking Eesti Energia, selleks, et sellega asu ajada üle Interneti, pean ma isiklikult minema kontorisse ennast tuvastama. Või siis Hansapank... Nul oli ühistule vaja deposiidi kontode väljavõtet, jälle mine kontoris kohale. Ma saan aru, see pole neil Hanza.net-iga ühendatud, aga miks ma ei või seda väljavõtet tellida kodust ID-kaardiga. See oleks kõigile mugavam, see oleks neile endale ka mugavam oma tööd planeerida (Int4 M 39).

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Olen korduvalt kasutanud seda funktsiooni ja kasutan ka edaspidi (Int4 M 39).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Isikutuvastus pangas, e-valimised, ID-bussipilet, nüüd see parkimislubade asi, siis X-tee, maakataster, sisse saab temaga logida igasugustesse kohtadesse, e-kool ja teised sellised asjad. Enamasti on niimoodi, et seal on ka mingi võimalus pangalingi kaudu sisse logida. Muidugi on olemas ka digiallkirjastamine, mida ma olen ka mõned korrad kasutanud. Kui mobiil-ID välja tuli, siis ma uurisin seda EMT kodulehelt, kus oli tehtud mingi kunstiline film, ja siis ma kaotasin huvi (Int4 M 39).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

Eelmine nädal äkki, aga enne seda polnud ma kaua aega kasutanud (Int4 M 39).

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused on Teie hinnangul kasvanud?

On kasvanud, aga neid on ikka häbematult vähe. Selles mõttes – ei ole üldse mingit õigust sellele, miks riigiasutusega peaks kuidagi kontoris. Maksuameti e-keskkond on hea näide sellest, kuidas asjad peaksid käima (Int4 M 39).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Alguses oli selle installimisega kohutav kepp, aga nüüd enam nii hull pole. Ühenduses pole probleeme olnud. Tõeline kamm on see, et Firefoxiga ei ole midagi teha (Int4 M 39).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

Jah muidugi, miks ma peaks ID-kaarti vähem usaldama, kui mingisugust suvalist tibi kusa-gil arvuti taga (Int4 M 39).

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

Jah. Merikesel oli vaja esitada parteiliikmete nimekiri ja siis ma pidin selle endale selgeks tegema, aga see tundus nii keeruline ja mõttetu, et kui ei ole otsest vajadust, siis ma seda ei tee (Int4 M 39).

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

Vahel on see, et ei saa jutule sellega, ma ei julge väita, et see on selle kaardi viga (Int4 M 39).

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

See tehnofriikide seltskond kasutab, eks nad teevad neid asju, mida nad teha saavad, isegi Peeter Marvet ei saa teha asju, mida sa teha ei saa (Int4 M 39).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

Vaevalt küll, praegu pole kriitilisi funktsioone, temaga ei saa ju mingeid erilisi imeasju teha, näiteks valimised on kord kahe aasta tagant, pole erist vahet, kas ma teen seda kodust van-nitoast, või pean sinna jaoskonda minema. Kriitilised funktsioonid on need, mida ma vä-hemalt iga nädal kasutan. Kui pangad jõuga ID-kaardid ära kaotavad, siis mul ei jää muud üle, siis ma pean ID-kaarti kasutama (Int4 M 39).

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselo-gimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

Põhiliselt ma kasutan ikka läbi panga. See suhe võib olla suuresti koodikaardi kasuks, võib-olla üks kahekümnele, üks viiekümnele (Int4 M 39).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Üldiselt ei ole mul kalduvust paranoiaks (Int4 M 39).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Ei (Int4 M 39).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Ei (Int4 M 39).

26. Kas see häirib teid?

Ei (Int4 M 39).

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Aga kui ei lähe, siis mismoodi me seda kasutame. Probleeme ei ole senikaua, kui paranoili-sel inimesel on võimalik seda vältida. Mina leian, et panga kaudu asjade ajamine on niipal-ju mugavam, ja ma arvan, et äriloogikast tulenevalt ei ole pangal huvi minu infot kuritarvi-tada. Võib-olla mitte rohkem kui spämmi saatmiseks (Int4 M 39).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Eks ta saab olla mingi sõrmejäljelugeja, silmaiiriselugeja, siis ei oleks kaarti ennast vajagi. Kui me lähtume sissetoksitavast, siis kahest koodist lihtsamat teha ei ole võimalik. Jällegi – uue läpaka peal ma ei pea mingisuguseid koode toksima, tõmban sõrmega üle.

Tööandja andis mulle läpaka, sellel ei ole ID-kaardi lugejat küljes. Minu arust ei ole ületa-tud seda kriitilist massi, et ei ole võimalik müüa läpakat, millel ei ole ID-kaardi lugejat kül-

jes. Samamoodi, kui keegi teeb uue e-teenuse, see peaks samamoodi muutuma standardiks, et ID-kaardi tugi on olemas. Täna on see pigem ikka pangalingi kaudu, mis on ka loomulik, kuna see on asi, mida inimesed oskavad. Välja võid sa mõelda igasuguseid imeasju, kui sa tahad, et ta leviks, siis peab tuge olema (Int4 M 39).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Ma rääkisin sulle – kõik, mis mu taskutes on võiks olla ühe kaardi peal. Võib-olla peale taskuräti. Kõik pangakaardid, ma ei näe mingit mõtet, et mul on viis pangakaarti. Näiteks Soomes on selline süsteem, et ühe kaardi peal on krediitkaart ja tavaline kaart. Seal peal võiks olla ka kümme kaart. Haigekassakaart ju on, nüüd on kuulda, et järgmise asjana liigub juhiluba sinna peale väga mõistlik, miks mul peaks olema ID-kaart kaasas. Kõik riiklikud asjad võiksid seaduse järgi sinna peale minna, ettevõtted võiksid ilmutada tervet mõistust. Muidugi ma ootan, et oleks rohkem lukke, mida saaks avada kaardiga. Ma ootan muidugi ka RF-id kaarte, mida sa ei pea üldse taskust välja võtmagi (Int4 M 39).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Mina olen alati uute vidinate huviline, enamikku kasutan küll ühe korra (Int4 M 39).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

36. Milline neist võiks olla järgmine?

Loogiline oleks, et kõiksugune asjaajamine. No mind huvitaks, et pangakaardid läheksid sinna peale, ja bensukaardid. Jõle tüütu on, et on erinevad kaardid, eiti kui on erinevad koodid. Ma olen küll püüdnud panna ühesuguseid koode, aga alati ei ole see võimalik. Teine asi on, et kõik ametiasutused, peaks ära kaduma selline asi, et ma pean minema sinna kusagile kontoris (Int4 M 39).

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Mul peaks ikka jõle huvi olema selle vastu. Aga kui see on töökeskkond, siis võib-olla küll. Kõik sõltub sellest, mis koht see on. Kui seda teeb Delfi või Postimees, siis jäävad mul kirjutamata ka need kaks kommentaari, mis ma sinna kirjutan. Aga kui tuleb mingi koolirevolutsioonifoorum, siis pean seda mõistlikuks, et läbu välja ajada (Int4 M 39).

Taust

- 39. Sugu: mees
- 40. Vanus: 39
- 41. Perekonnaseis: abielus
- 42. Haridus: kesk
- 43. Amet: konsultant
- 44. Elukoht: Tallinn

Küsimustik (Int3 M 43)

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

See juhtus võrdlemisi kohe pärast seda kui ID kaart loodi või kui ta kasutatavaks muutus. Kuna ma ise IT-vallas tegelen, ja ma vähemalt ise arvan, et tean ja tunnen infoturbevaldkonda natuke rohkem kui tavaline inimene, siis ütleme selline sertifikaadipõhine toimetamine Internetis tundus nagu väga mõistlik ja loogiline. Tegelikult olengi ID-kaarti kasutanud peamiselt internetipangas. See ongi ainukene autentimise vahend juba aastaid. Nüüd viimati lisandus Mobiil-ID, aga see on ühe ja sama tehnoloogia kaks erinevat aspekti (Int3 M 43).

2. Mis sai otsustavaks?

Tegelikult alustasin kasutamist kohe, mul ei olnud seda perioodi, mil oleksin kõhelnud või ei oleks tahtnud kasutada. Peamine aspekt on just turvalisus, Internetiturvalisus on see peamine asi minu jaoks. Kõik see, et nii-öelda suhtlus, allkirjastamine, see on teisejärguline, peamine on just nimelt turvalisus (Int3 M 43).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Windowsi keskkonnas ma ei mäleta, et oleks olulisi takistusi olnud, siin Riigikogu võrgus, kuna see võrguarhitektuur ja kogu turvalahendus natukese keerulisem, siis tulemüüriga oli probleeme, läbi tulemüüri suhtluse ja kõige sellega. Kodus kasutades, ma Windowsi keskkonnas ei täheldanud midagi. Kuna ma olen päris pikaajaline Linuxi-kasutaja, siis seal muidugi alguses oli paras peavalu asi käima saada. Täna on see pool ka lihtsamaks muutunud. Kui nüüd Windowsi-maailmas on olemas selline installer-programm veebis, siis Linuxi-maailmas tähendab see tarkvara installeerimine seda, et ta tuleb komponentidest kokku panna, et saada parem ja ilusam lahendus tuleb mõned asjad lähtekoodist kokku kopileerida. Esimestel kordadel see ahel, kuni teatud installatsioonifaasini, et sa saad teada, et on vaja

järgmist komponenti, ja järgmist, ja järgmist. Et ega ma esimestel kordadel päris nagu lõpuni ei jõudnudki. Ka siin on selgelt vaja installer-programmi, nagu on olemas Windowsi maailmas. Ja mida ei ole praegu hetkel Linux-platvormile, on allkirjastamise funktsioon. Saame rääkida ainult autentimisest. Kuna kogu Linuxi arendus Eestis käib entusiasmil, siis oleks kurjast seda kelleltki nõuda. Pigem, kui näed kuskil viga, siis löö kaasa ja aita parandada (Int3 M 43).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

Ilmselt ma proovisin midagi allkirjastada, või midagi sellist, seda ma ei suuda meenutada (Int3 M 43).

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Internetipank, ülekanded. Ja töö on üks osa meie suhtluspartneritest kasutab digiallkirja ja selles mõttes paberdokumente meile ei saada. Kuigi ma seal nüüd ise ei pea allkirjastama, aga nende allkirjade kontroll ja edasisaatmine (Int3 M 43).

6. Kui sageli te kasutate?

Olen igapäevane kasutaja, võib küll nii öelda (Int3 M 43).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Elektroonilisest häälestamisest? Olen selle projektiga algusest peale seotud olnud – kõik katsetamised ja proovimised läbi teinud. Ma tunnen natukene ka selle süsteemi sisemust, kuigi ma ise programmeerija ei ole, nii, et ma võib-olla lähtekoodi analüüsida ei oska. Aga selles mõttes jah – on tegemist usaldusväärse ja hea süsteemiga, mis sobib tänapäevasesse maailma väga hästi. Igal juhul pooldan selliseid süsteeme. Elektrooniliste hääletajate suur hulk oli ootuspärane, meil oli ju üldjoontes teada, et kui Eestis tekkis internetipangandus, siis kuidas inimesed selle vastu võtsid ja millal usaldus tekkis, et jah, see oli ootuspärane. Mõned inimesed meie rühmas ütlesid, et nende arvates isegi liiga palju, kui oleks olnud mõni tuhat, oleks olnud nende meelest ootuspärane. Kuna see oli 2005 esimest korda sellist asja kasutada, siis kuigi ta laboris töötas, ja kõik testid andsid hea tulemuse, siis päris Internetikeskkonnas sellist asja kasutada, ikkagi mingi selline ärevus on sees, et kas ta töötab, või mitte. Nüüd 2007 näitas juba selgelt, et inimeste usaldus kasvab ja järgmistel valimistel, ma arvan, et, ma ei taha praegu ühtegi numbrit öelda, aga see arv saab olema oluliselt suurem. Autentimise ja allkirjastamise funktsioonid on mobiilil täiesti olemas, selle funktsionaalsuse lisamine e-hääletuse juurde peaks olema tehniliselt teostatav, kuigi ei ole e-hääletuse poole pealt turvaanalüüsi sellele tehtud, see tuleks igal juhul ära teha (Int3 M 43).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Saab autentida, allkirjastada, krüpteerida, dekrüpteerida, mobiil-ID ise kasutan, olen peamiselt kasutanud autentimiseks ja olen kasutanud ka allkirjastamiseks. Open-ID on üks vabataarkvara projekt, olen veebis sellega kokku puutunud, kui olen oma Linuxi arvutis ID-tarkvaraga tegelenud. Olen kasutanud ID-bussipileteid. E-maksuametit ka kindlasti (Int3 M 43).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused on Teie hinnangul kasvanud?

Jah, see kasv ei ole olnud võib-olla nii suur, kui tahaks, aga see on täiesti märgatav - on tekkinud täiesti uusi keskkondi, kus saab ID-kaardiga hakkama. Eesti.ee-portaal, ma ei ole küll selles mõttes väga tihe riigiga suhtleja, aga ma kujutan ette, et inimesed riigiga suhtlemisel, kasvõi seesama vanemahüvitiste teema, ta on kindlasti väga mugav, ID-pilet sai siin mainitud, e-arvete süsteem (Int3 M 43).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Kui palju ma üldse olen selles vallas tõrkeid kogenud? Kasutamise mugavuse üle ma ei saa kurta. Kus ma olen tõrkeid täheldanud on SEB süsteemides, kus nad kasutavad allkirjastamiseks teatud Java-rakendusi, ja see Java ei ole alati olnud väga töökindlik. Ilmselt on asi selles, et minu arvutis on Java vana või siis liiga uus ja siis see allkirjastamine ei lõpe edukalt. Mujal ma ei ole täheldanud, et oleks mingeid tõrkeid olnud. Tegemist on autentimisega, kui see protseduur on õnnestunud, siis on teenuse sisulised nüansid, mis ei puutu ID-kaarti. Mobiil-IDga ei ole takistusi olnud, ma olen küll internetist lugenud, et inimesed on kurnud, et nad ei saa seda kasutada. Ju ma siis ei ole nii sage kasutaja, aga samas ei ole ma ka harv (Int3 M 43).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

Krüpteerimise algoritmidega on see häda, et ajas nad murduvad ükskord. Ja võib-olla see teadmine tekitab natuke kõhedust, et kui meil aja jooksul ju nii-öelda dokumentide hulk, kas siis signeeritud, no krüpteeritud dokumente ei saa üldse ajas säilitada, aga signeeritud dokumentide hulk kasvab, ja kui nüüd ikkagi nende algoritmidega ükskord midagi juhtub, paratamatult kunagi ikkagi midagi juhtub, siis küll saab, sedalaadi küsimused on. Aga ma

usun, et need peaksid olema ka tehniliselt lahendatavad, et siin ei tohiks olla tegemist väga suure probleemiga (Int3 M 43).

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

Kindlasti eesti.ee portaalis on väga palju teenuseid, võib öelda, et enamusele, kuhu ma pole isegi sisse vaadanud (Int3 M 43).

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Jah, kuna mu tutvusringkonnas on päris palju IT-inimesi, siis enamik nendest kasutavad, kuigi on ka selliseid, et kes ei kasuta, kes on IT-turbe alal väga haritud inimesed, nad on paranoilisemad kui tavalised inimesed. Ma ei ole väga nagu põhjendusi kuulnud, pigem olen kuulnud seda, et kuna ikkagi kasutus on muutunud väga laialdaseks, ja on selgelt näha, et inimesed usaldavad. Pigem olen kuulnud seda, et kuna kasutus on muutunud laialdaseks, pigem on ikka see, et tuleb ikka endale ka ära teha. Turvaga tegelevate inimeste puhul on paranoia küll õigustatud, aga ta on võib-olla liiga suur. Tavainimene ei tule selle pealegi, et mida seal veel täpsustada (Int3 M 43).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

Ikka jah. Viimati olen rääkinud mobiil-IDst. Ütleme, et just need, kes on kurtnud, et seda ID-kaarti on ikka tüütu kasutada, et selleks on vaja lugejat ja tarkvara, ja et kui see asi arvutis ei tööta. Neile olen neile öelnud, et mobiil-ID. Sel aastal ta ei maksa ka eriti midagi, järgmisest aastast maksab ta kümme krooni kuus. No aga see ei ole selles mõttes mingi väljaminek (Int3 M 43).

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tuttavatele?

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

Siin Riigikogu kaugtöös kasutame Secure-ID koodigeneraatorit, aga see on nii ajaloolistel põhjustel. Suure tõenäosusega tulevikus minnakse üle ID-kaardi-mobiil-ID lahendusele (Int3 M 43).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ma ei seostaks seda nüüd ID-kaardiga. Pigem on kas siis mõned veebipoed, kes küsivad inimeste kohta liiga palju andmeid, mis ei ole selle ostu juures üldse oluline, aga millegipärast küsitakse, ütleme sellised kohad. Kui ma teen sisuliselt ettemaksu ja pärast seda saan kauba kätte – nad teavad mu nime ja isikukoodi, jah, loomulikult kui neil on vaja kaup min-

gile aadressile tuua, siis aadressi-andmed ka. Aga mingit suuremat ankeeti ei ole täita tarvis. Mul tekib teistpidi küsimus, et milleks nad selliseid asju küsivad (Int3 M 43).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

See privaatsus internetikeskkonnas, et ega tegelikult Internetikeskkonnas privaatsust ei ole, kui me kasutame ID-kaarti, siis me oleme väga täpselt identifitseeritud. Ma tegelikult ei mõtle sellele, sest privaatsust ei ole (Int3 M 43).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Ei, pigem on risk igasugu koodikaartide kasutamine (Int3 M 43).

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

Siis ma ei kasutaks Interneti üldse. Ma vaatasin järele, mu kodune teenusepakkuja on minu arvuti välise IP-aadressiga, kust loen nii tänava kui majanumbri, et millisest füüsilisest asukohast need paketid tulevad. Pigem on suurem risk igasugu koodikaartide kasutamine (Int3 M 43).

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Nimi, isikukood, edasine sõltub juba nii-öelda andmebaaside riskasutusest. Nime-isikukoodi põhjal on võimalik teha päringuid väga paljudesse andmebaasidesse. Enamus infot minu kohta on nendes olemas (Int3 M 43).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Veel lihtsamaks? Ma ei näe autentimise puhul, küsitakse minu käest nelja numbrit - PIN koodi, kas saab sealt veel lihtsamaks minna? Sellist varianti, et PIN koodi ei küsita ma ei soovitaks (Int3 M 43).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

Minu arvates kaardilugejad, kui neid peab veel eraldi ostma, on võrdlemisi mõistliku hinnaga. Väga paljud arvutid on kaardilugejaga juba varustatud, see on nii-öelda standardkomplektis. Kui me räägime kodukasutajast, et tarkvara oleks legaalne, et teda saaks uuendada, et oleks viirusetõrje, ja et oleks uuendatud, ja siis mingi tulemüür, piisab täiesti Windowsi tulemüürist (Int3 M 43).

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Võib-olla kui erasektor hakkaks ID-kaarti rohkem kasutama. Suhtluses mõnede teenusepakkujatega saaks asjad ära toimetatud ID-kaardiga, et ei peaks seal kõrval midagi muud tegema. Kui ma saadan kasvõi mõne avalduse või taotluse ja allkirjastan selle ID-kaardiga, et siis ma ei saa tagasi, et mis tundmatu failivorming, et saatke korralik fail. Et erasektoris, ma ei tea, kuidas või kes seda peaks tegema. Seda on juhtunud ka hiljaaegu veel (Int3 M 43).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

Ma ei oska praegu midagi sellist ehedat välja tuua. No kaupluste kliendikaardid, kui see on, täna vist autojuhiluba ei ole tarvis kaasas kanda, E-politsei süsteem peaks nii hästi töötama, et suudavad suvalisest politseiautost, kellega tegu on. Kaupluste kliendikaardid, mõned näited meil on, kus ID-kaart on ka kliendikaart, aga neid on veel vähe (Int3 M 43).

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

Ikka (Int3 M 43).

36. Milline neist võiks olla järgmine?

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Ma ei kirjuta netikommentaare. Kui see on, jätame netikommentaari kõrvale, millegi asjalikuga seotud, jätame netikommentaari kõrvale, siis loomulikult (Int3 M 43).

Taust

39. Sugu: mees

40. Vanus: 43

41. Perekonnaseis: abielus

42. Haridus: Kõrgem

43. Amet: osakonnajuhataja

44. Elukoht: Tallinna linn

Küsimustik Int2 M 27

Kogemused

1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Paari aasta eest soetasin endale, kuna pass oli katki, siis pidi passi ümber vahetama, ja kuna oli võimalus taotleda korraga ka ID kaart, taotlesin ID-kaarti. Ja paari kuu möödudes soetasin endale ID-kaardi lugeja, ja esimest korda katsetasin ID-kaarti aasta eest toimunud Riigikogu valimiste eelhääletusel 2007 kevadel, see oli eelmine aasta, oli see nii-öelda testihääletus. Oli see nii-öelda proovihääletus? Kohalikel, siis ma käisin veel valimisjaoskonnas. Kuu aega hiljem hääletasin elektrooniliselt, lihtsalt mugavusest, kuna kõigepealt oli huvi proovida, kuidas see käib. Teine kord siis juba selle pärast, et mitte minna valimisjaoskonda. Võib-olla olin ma isegi enne olin midagi proovinud korra, siis kui ma selle kaardilugeja soetasin, vahetasin PIN-koode, proovisin nii-öelda krüpteerida faile, võib-olla tegin ka mõne prooviaalkirjastamise aga üldiselt, noh, ei kasutanud jah (Int2 M 27).

2. Mis sai otsustavaks?

See oli teadlik valik, sest see oli mugavam, puhas ratsionaalne aja kokkuhoid. Kuna mul olid olemas nii PIN-koodid, kaart, kaardilugeja, siis põhimõtteliselt see oli teadlik valik ja tuli sellest, et niimoodi on mugavam (Int2 M 27).

3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Üldiselt ei ole see eelhäälestamine väga tehniliselt keeruline, et see pool, ma hindan seda suhteliselt mugavaks ja mõistlikuks. Et aga, ID-kaardi kättesaamisel on esmased juhendid olemas, vähemasti see viide sellele veebileheküljele, kust on tarvis need draiverid ja vajalikud atribuudid alla laadida, on olemas (Int2 M 27).

4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Aeg-ajalt Hansapanka sisselogimiseks, mõningate dokumentide edastamiseks, millele on tarvis anda allkiri, kuid, reeglina jah, nii-öelda isikutuvastamiseks, dokumentide allkirjastamiseks, suhtlemine näiteks kohaliku omavalitsusega, seda on juhtunud korra, et ei peaks minema postkontorisse ja siis tähitud kirjana saatma (Int2 M 27).

6. Kui sageli te kasutate?

Korra kuus, siis nii-öelda elektroonilist funktsiooni. Aga nii-öelda isiku tõendamiseks piiripunktides ja nii edasi, seda rohkem, see on teine pool (Int2 M 27).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Väga positiivselt – tulevikus tõenäoliselt kõik hääletamised elektrooniliselt, sest see on märksa mugavam. Noh, mitte et kuhugi valimisjaoskonda minek oleks oluliselt ajamahu- kas, aga ikkagi pool tundi, tund aega, võib sellele ära kuluda. Koos mineku-tulekuga, tõe- näoliselt kabiinis läheb muidugi sama vähe aega kui arvuti ees. Muude tegemiste kõrvalt on see kõik võimalik ära teha (Int2 M 27).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimi- ne/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Lisaks isikutuvastamisele ja digiallkirjale, näiteks saab, mida ma ka kasutan, on failide krüpteerimine, ehk siis olulised dokumendid, mis on minu arvuti kõvakettal, mida ma ei taha, et leviksid, ja neid teised saaksid lugeda, olen krüpteerinud, ja ainult mina oma ID- kaardiga saan neid lugeda (Int2 M 27).

Kas oled sihukestest funktsioonidest kuulnud nagu Mobiil-ID?

Olen kuulnud, hetkel veel ei kasuta, kuigi plaanin. Aga ausalt öeldes ei ole vajadust praegu selle funktsiooni järele minul endal, sest pangaga ma saan suhelda läbi mobiiltelefoni ilma mobiil-ID omamata, ja ma ei näe vajadust, et ma peaksin mobiili kaudu saatma mingisugu- seid dokumente, kasutama digiallkirja, ennast kusagil tuvastama, et selleks on olemas arvuti täitsa (Int2 M 27).

Kas sa oled kuulnud sellisest asjast nagu OpenID?

Ei ole (Int2 M 27).

Kas sa oled kuulnud ID-bussipiletist?

Ma olen uurinud, kuivõrd lihtne ja mugav oleks ID-pilet, bussipilet osta, aga ma ei ole ost- miseni jõudnud, kuna ma sõidan bussiga suhteliselt harva, ja ma eelistan ikkagi osta paber- piletit, kuna minu sõiduharjumused on väga ebaregulaarsed. Ja kuigi ma eeldan, et ma saak- sin tõesti ka selle ID-pileti endale mobiili kaudu osta, siis, noh, niivõrd etteteadlik ma nagu oma bussikasutusest ei ole, et ma võiksin seda näiteks läbi arvuti teha, et kas saab tunnipileti osta või-või, noh, kuupiletit mul ei ole tarvis (Int2 M 27).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

Eelmisel nädalal, krüpteerisin faile (Int2 M 27).

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamisevõimalused on Teie hinnangul kasvanud?

Paljuski mulle tundub, et olulist hüpet funktsioonide lisandumise osas ei ole. On küll see mobiilne ID, on tulnud vahepealsel perioodil, ma tean, mõned kauplused on oma nii-öelda

kliendikaardi viinud ID-kaardi-põhiseks, aga üldiselt et mingisugune uus selline kvantitatiivne hüpe oleks toimunud, et see ID-kaart muudaks minu elu oluliselt lihtsamaks, seda ma ei tunneta (Int2 M 27).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Ei ole, ainuke nii-öelda tajutav asi on see, et näiteks pangad on liikumas seda suunda, et kogu see isikutuvastus elektroonilistes kanalites hakkab toimuma läbi ID-kaardi, sest on langetatud neid, noh, paroolikaartide kasutamisel võimalikke limiite, mida on võimalik nagu päevas üle kanda ja nii edasi (Int2 M 27).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

Usaldan, kuna mul ei ole kahtlusi, et miskipärast nagu keegi võib seda kuritarvitada, vastupidi. Näiteks kui pangast rääkida, siis suurem tõenäosus, et ma nii-öelda langen pettuse või kelmuse ohvriks on paroolikaardiga kui ID-kaardiga. Et selles suhtes, et kindlasti see on, minu jaoks on ID-kaart märksa usaldusväärsem. Et minu usaldus on olnud alates ID-kaardi omamise hetkest kuni tänaseni on olnud suhteliselt ühetaoline, suhteliselt kõrge (Int2 M 27).

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

Päevaleht näiteks vist kasutab vist võimalust kasutaja identifitseerimiseks ID-kaarti. See on see nii-öelda sisselogitud kasutaja, kes saab tutvuda näiteks jooksva päeva paberväljaandega küll nii-öelda elektroonilisel kujul, PDF-kujul. Nii-öelda, et sa saaksid kommenteerida oma nime all, noh et ei oleks nagu mingi suvaline nimi. Noh, registreeritud kasutaja, et noh, et siis mitte logida sisse nii-öelda ainult seal mingi kasutajatunnuse ja nimega, või selle salasõnaga, et on nagu võimalik logida sisse ka ID-kaardiga, siis tõenäoliselt selliseid nii-öelda kohti on veel, aga väga ei oska loetleda (Int2 M 27).

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

Ei ole (Int2 M 27).

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

Ei ole, ei ole kogenud, et oleks mingi serverite ülekoormus või mingisugune hetkeline nii-öelda probleem, ei ole (Int2 M 27).

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Mõningaid tean, aga perekonnas ei kasuta näiteks keegi (Int2 M 27).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

21. Millise teenuse kaudu te soovitaksite ID-kaarti oma tutvavatele?

Elektroonilist valimist kindlasti (Int2 M 27).

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

Panka login nii mobiiliga, mis siis nii-öelda võimaldab vaadata kontoseisu, teha määratud makseid, ja mitte midagi enam. Või siiski - mingisuguse limiidi piires on vist võimalik teha ka makseid. Aga siis reeglina ma kasutan, kui mul on käeulatuses, ka paroolikaardid ja sellised igakuised maksed ma teen logides paroolikaartidega sisse. Hetkel on see võimalus minu jaoks mugavam, sest kuna minu arvutil ei ole sisseehitatud ID-kaardi lugejat, siis ma pean ühendama kõigepealt ID-kaardi lugeja, panema selle ID-kaardi sinna sisse, mis võtab märkimisväärselt rohkem aega kui võtta rahakotist oma paroolikaart (Int2 M 27).

Kas sa kasutad koodikaardiga sisselogimist rohkem kui ID-kaardiga logimist?

Panga puhul küll, keskmiselt ma sisenen pankka ütleme neli-viis korda kuus ja ühel korral kasutan ID-kaarti isikutuvastamiseks siis (Int2 M 27).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel?

Ei, mul ei ole ebamugav, sest üldiselt peaks ID-kaardi kasutamise informatsioon olema krüpteeritud, eriti veel ka pankade puhul, kus kogu see koodivahetuse-asi jookseb nii-öelda suhteliselt turvalist kanalit pidi (Int2 M 27).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel?

Ei taju. Panga puhul ju ei ole vahet, kas ma tuvastan ennast koodikaardiga või ID-kaardiga. Et pigem just võimalus, et nii-öelda, et keegi kusagil saab minu kohta rohkem teada on selle koodikaardiga, sest võimalus nii-öelda kopeerida ID-kaarti on peaaegu et olematu, kui nii-öelda pealt kuulata nii-öelda neid koodinumbreid (Int2 M 27).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Ei, vastupidi, nendel kordadel, kui mul on tarvis just nii-öelda kindel olla, et minu dokument jõuab kohale, ja et see on turvaliselt saadetud, siis ma kasutan just ID-kaarti. Et pigem just see on minu jaoks boonus, see turvalisus (Int2 M 27).

26. Kas see häirib teid?

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust?

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)?

Tõenäoliselt on isikukood, ja ma ei tea, dokumendinumbr, noh isikukood sisuliselt sisaldab ju kõike minu kohta - minu nimi, sugu, vanus (Int2 M 27).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Kõigepealt ma arvan, et müügile tulevad arvutid võiksid olla varustatud juba nii-öelda koheselt sisse ehitatud ID-kaardi lugejaga. Minu jaoks pole küll probleem, aga tõenäoliselt väga paljude inimeste huvides oleks, et ka eelseadistused oleks arvutitel tehtud. Reeglina müüakse operatsioonisüsteemiga paigaldatud arvuteid. Et nii-öelda need müüjad võiksid juba siis teha selle nii-öelda eelhäälestuse ka ID-kaardi osas ära. Ja rohkem väga palju nagu ei olegi (Int2 M 27).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

Näiteks, ma oska nüüd seda nimetada, selle asja nimi on vist ID-konteiner, või midagi sellist, on see, et kui sa näiteks tirid endale alla selle digitaalselt allkirjastatud dokumendi, mida üha enam satub näiteks e-õigusesse, siis ta on küll hästi nii-öelda primitiivsel kujul praegu tehtud, noh see visuaalsele poolele pole väga üldse rõhku pandud. Et noh ühest küljest minule meeldib, see lihtsus, aga kindlasti paljud inimesed, nii-öelda, noh see välimus on nii-öelda eemalepeletav, sest väga paljud nii-öelda programmid, ka kõige lihtsamad, nii-öelda rõhuvad sellele visuaalsele poolele. Et see tundub tõesti nagu kusa-gilt 90. lõpust selline suvaline odavalt tehtud nii-öelda failikonverter. Ja lisaks, no minul ei ole küll probleeme olnud, aga seal on ka mingisugused piirangud, et sa kuus saad allkirjastada selle nii-öelda tavakasutaja variandiga, ma ei tea kas kümme digiallkirja saad anda, või mingisugused suhteliselt väikesed numbrid on, et tõenäoliselt on seal võimalik ka nii-öelda seda limiiti suurendada, võttes kasutusele, ma ei tea, kas selle eest tuleb maksta, või kuidagi, selle nii-öelda profiversiooni. Aga kuna mul ei ole vajadust hetkel olnud nii-öelda neid limiite suurendada, siis ei ole ma seda ka uurinud (Int2 M 27).

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Hetkel ei oska öelda (Int2 M 27).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

Tõenäoliselt jah. Kui oleks kõik pangakaardid, kõik kliendikaardid võimalik nagu sellele kaardile panna. Et noh, tõsi küll – oht ära kaotada ja millestki olulisest ilma jääda on väga suur. Aga samas – noh, kuna ikkagi see PIN-kood kaitseb seda samamoodi nagu ka pangakaarti, ega siis ei ole vahet kui ma rahakoti ära kaotan, et kas mul on rahakotis üks kaart või on viis kaarti - kõik need on kadunud (Int2 M 27).

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

Plaanin kasutusse võtta mobiil-ID, seda puhtalt selle pärast, et kuna mu SIM-kaardi vahetus toimus suhteliselt mitu aastat tagasi, ja reeglina soovitatakse seda mõne aja tagant vahetada, siis selle pärast plaanin SIM-kaardi vahetust. Ja kuna EMT pakub lihtsalt sellist teenust, siis mugavuse mõttes, nii-öelda igaks juhuks plaanin kavatsen ka seda (Int2 M 27).

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

Näiteks riigiasutused võiksid kogu oma dokumendiregistrid, noh praegu, hetkel on need nii-öelda sellised dokumendiregistrid, kus on nii-öelda kirjade loetelu, et sellel-sellel kuupäeval on sellesse-sellesse ministeeriumisse saabunud selline kiri, aga rohkem mitte midagi sellest teada ei saa. Aga väga mugav oleks, kui riigiasutus ühest küljest teaks, millised kodanikud milliseid kirju on vaadanud, ja kui ma saaksin näiteks ID-kaardiga sisse logides juurdepääsu nendele kirjadele, mis ei ole siis mõeldud nii-öelda ametkondlikuks kasutamiseks, mis on avalikuks kasutamiseks, ja ma saaksin nendega tutvuda, siis oluliselt tõuseks minu ID-kaardi kasutamine, hüppeliselt (Int2 M 27).

36. Milline neist võiks olla järgmine?

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Üldiselt foorumid - see on selline anonüümsete inimeste kogum. Kas on mingisugused, ma ei tea, jalgpallihuviliste foorumid, filmisõprade-huviliste foorumid. Reeglina jah, noh, ma küll ei ole väga ammu tutvunud selle otsustamisportaaliga täna otsustab Jaan Muna, TOMiga ühesõnaga. Et minu teada seal on võimalus, ja äkki nüüd on ka kohustus nii-öelda, siiski vist mitte, kasutada ID-kaarti. Tõenäoliselt nii-öelda kui mul oleks mingisugune ettepanek seadusemuudatuseks, seaduseelnõu algatamiseks kodanikuna, ja ma saaksin, peaksin vajalikuks teha seda läbi Täna Otsustan Mina portaali, siis kahtlemata ma kasutaksin seda võimalust (Int2 M 27).

Postimehe kommentaariumis?

Pigem mitte, üldiselt mul ei ole vajadust oma nime all võtta kommentaarumites sõna, ja ma kasutan ka seda nii-öelda anonüümset väga harva (Int2 M 27).

Aga kui lehekülje haldaja teaks, kuid kommenteerida saaks siiski anonüümset?

Noh, siis ei oleks minu jaoks tegelikult väga suurt vahet. Tõenäoliselt ma, kõik oleneb olukorrast, et kui ma, noh sellisel juhul oleksin ma valmis oma nime avaldama. Minu jaoks ei ole vahet. Selles suhtes, et kui on nagu, põhimõtteliselt toimub mingisugune autentimine, mind tuvastatakse, siis noh, iga tegu, mida ma teen, selle eest ma ka vastutan, et põhimõtteliselt nii-öelda, noh see kaotab ära anonüümseuse. Olgugi, et võimalus, et minu isikut, kui

ma olen ka anonüümselt kommenteerinud, saab teada sellisel juhul ainult mingisugune administraator, et see on ikkagi juba see, et noh võimalus, et minu isik, nii-öelda, noh saab ka teistele teada, on piisavalt suur (Int2 M 27).

Taust

- 39. Sugu: Mees
- 40. Vanus: 27
- 41. Perekonnaseis: Abielus
- 42. Haridus: Kesk
- 43. Amet: Ajakirjanik
- 44. Elukoht: Tartu linn

Küsimustik (Int10 M 22).

Kogemused

- 1. Kuidas te jõudsite ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise juurde?

Ausalt öeldes ma alustasin mobiil-ID kasutamisega. See sai alguse niiviisi, et ma hakkasin mobiil-ID-d kasutama, ja kui selgus, et selleks oli seda ID-kaarti tarvis, mul oli ID-kaart juba olemas. Reaalselt hakkasin kasutama mobiil-ID-d. ID-kaarti olen paar korda niisama proovinud, kui mobiil-id pole töötanud, või niisama on huvitanud, kuidas ta toimib. Põhikõhkk oli sellel (Int10 M 22).

- 2. Mis sai otsustavaks?

Juhtus nii, et Margus Püüa mailis mulle, et igavene äge asi, et proovi ära. Osutus märksa mugavamaks kui mingisugune paroolikaartidega värk, mida ma olen kasutanud. Ma sain esimese tuhande sekka kasutajatega. Mullu mais või juunis panin tööle (Int10 M 22).

- 3. Kas kasutama hakkamisel oli ka raskusi või tehnilisi takistusi?

Tehniliselt oli lihtne, iseasi on see, et ta kaks korda, ma tean kindlalt, kus ta on maas olnud, et ei ole tänu sellele saanud kasutada, siis ma olen ID-kaardiga sisse loginud. Alguses oli natuke arusaamatu, see, et tuleb teha eraldi leping - mul mobiil on nagu töö juures lepinguga, aga siis ma pidin tegema eralepingu mobiil-ID jaoks, see oli natukene hoomamatu, et kuidas see asi toimib, aga sisuliselt see kasutamine oli küll väga lihtne. Lihtsalt panid selle kaardi sisse ja... (Int10 M 22).

- 4. Mis oli esimene funktsioon, mida kasutama hakkasite?

Panka login sellega valdavalt sisse (Int10 M 22).

5. Mis otstarbel te praegu peamiselt ID-kaarti kasutate?

Panka logimiseks, eesti.ee-s olen ka käinud. Olen vaadanud huvi pärast erinevaid funktsioone, näiteks kui sa küsisid kunagi mult seda graafikut, siis see tuli sealt eesti.ee kaudu, aga sealtkaudu lõpuks ei saanudki, kuna see graafiku server oli nii üle koormatud, et ei toimindki, sellise värgi jaoks login sisse (Int10 M 22).

6. Kui sageli te kasutate?

Mingisugune kord päevas. Mõni päev rohkem, mõni päev mitte üldse, keskmiselt kord päevas (Int10 M 22).

7. Milleks kõige enam?

8. Mida arvate ID-kaardi abil hääletamisest?

Valimistel? Mis ma arvan sest? Hästi arvan. Ma arvan, et see ei ole nagu vähem turvaline kui ID-kaart. Täiesti oleneb, ma arvan, et võib täiesti jaoskonda minna, vaadata, kuidas seal kõik toimub, see on selline omaette tunne, kui aega pole, siis kindlasti hääletan ID-kaardiga (Int10 M 22).

9. Kas olete teadlik ka ID-kaardi teistest funktsioonidest? (autentimine/digitaalallkirjastamine/mobiil-ID/openID/ID-bussipilet, jne.)

Muidugi et, see, mida täna saab teha ma arvan on üks protsent, sellest, mida tulevikus saab teha. Täna teenustest on pangad, kodanikuportaal, siis mõningad teenustekeskonnad on juba ka sinna läinud, näiteks EMTi iseteenindusbüroo, siis on muidugi see digitaalallkirjastamine, mõningal puhul on ID-kaart selline kliendikaart ja külastajakaart, näiteks TIPi raamatukogu viib selle sisse (Int10 M 22).

Kas oled kuulnud OPEN-IDst?

Ei ole (Int10 M 22).

Kas oled kasutanud ID-bussipiletit?

Ei ole, ma siis ei sõitnud enam bussiga, kui see tuli, aga need on täiesti mõistlikud asjad (Int10 M 22).

10. Millistega neist olete kokku puutunud?

11. Millal esmakordselt kasutasite?

12. Millal viimati?

Eile tegin pangas tehinguid (Int10 M 22).

13. Kas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamise võimalused on Teie hinnangul kasvanud?

Asi on kõvasti paremuse poole läinud. Ma arvan, et nüüd on see koht ületatud, kus alguses ei saanud elektroonilise kasutamisega üldse vedama, teda kasutati passiasendajana. Aga ma

arvan, et nüüd on see murrang ületatud, et ta hakkab nüüd ise genereerima. Miks see nii on? Pangad on viinud limiidid alla, ja jaganud neid ID-kaardi lugejaid. ID-kaardi lugeja on olnud takistuseks. Ehkki ta on sihuke odav vidin, aga noh inimesed ei taha raha välja käia selle asja eest. Pangad tugevalt soovivad, limiidid on alla viidud, muidu nagu ei saagi toimida (Int10 M 22).

Kumb rohkem võiks mõjutada, kas valimine, või see, et raha ei saa üle kanda?

Ma tegelikult summa summarum arvan, et pangad on rohkem võitnud sellest. Valimised, jah, ta tekitab hetkeliselt selle kõvera viib üles. Ma kardan, valimiste pärast keegi ei hakka endale sedaajakroonist lugejat ostma. Pankade poolest... Alternatiiv on PIN-kalkulaator - kehva seadeldis, või siis see lugeja. Ma arvan, pankade puhul küll, ma arvan, et see võit on seal, on nagu neil. ID-kaardi kasutamise loogikat ma olen jälginud. Minu arust on see äärmiselt huvitav see, see tekitab nagu sihukese asja nagu teenusteeruum on, teenusteeruum, mis on selline keskkond, kus saab osutada e-teenuseid. Ehk siis ettevõtte, kes mõtleb välja mingisuguse huvitava e-teenuse, mida inimesed võiks tarbida, ta saab keskenduda just sellele teenustele, ta ei pea keskenduma kõrvalprotsessile nagu on see autentimine. Autentimine on küllaltki oluline kõrvalprotsess, kuna, noh, see tagab, eksole, turvalisuse. Kui riik saab pakkuda seda, et ta saab riigi käest tasuta sisse võtta selle autentimise, see teenusepakkuja, siis on teenuseid märksa lihtsam teha. Teine pool muidugi, mis seal juures on, on see, et peab olema piisavalt kasutajaid, muidu pole ka sellel teenusel mõtet, ma arvan, et see piir varsti ületatakse, et puhtalt läheme ID-autentimisega teenustele üle (Int10 M 22).

Kas sina tajud, see teenusteeruum on juba olemas?

Ma arvan, et praegu on nagu küllalt marginaalne. Praegu on ta suhteliselt elitaarne see turg. Ma arvan, et mingeid IT-ga seotud teenuseid saab pakkuda puhtalt selle peal aga niisugust laia turgu veel ei ole. Ma näen siin perspektiivi. Noh, selline inimeste harjumuste kujundamise värk. Meil on muidugi suhteliselt hästi selle internetituruga ja selle värgiga. Pangad, pankade tekkimise aeg langes... Kui inimesed hakkasid panka kasutama, siis suhteliselt samal ajal, või minimaalse viitega, hakkasid inimesed kasutama ka interneti ja suudeti suhteliselt koos neid serveerida. Pangad olid niisugused turvalisuse ja usaldusväärsuse sümbolid, et see turvalisus ja usaldusväärsus kandus ühelt teisele üle internetipangandusele (Int10 M 22).

14. Kas on muutunud ka teenuse kvaliteet, mis suunas?

Mobiil-IDga on paar korda tõrkeid olnud, ID- kaardiga pole tõrkeid kohanud. Ta lihtsalt ei lasknud sisse autentida, seal oli mingi EMTis serveri probleem. Helistasin sinna, ja küsisin, mis värk on, nad ütlesid, et on tõrge aga väga täpselt ei osanud ka seda öelda, millal see asi ära parandatakse. Ma olin töö juures ja tahtsin teha, pidin koju sõitma, ID-kaardi tooma. See ei olnud ühekordne tõrge. Süsteem oli maas mõnda aega, see oli õhtune aeg, näha oli, et see mobiil-ID oli neil nagu natuke kõrvaltegevus. Selliseid tehnikuid, kes seda parandavad, ei olnud seal kohal tol hetkel ja ei olnud ka saadaval, et vastus oli selline, et hommikul kui tööle tulevad, siis parandavad. Teine kord oli sihukene tõrge, et ta ei tahtnud, mitme proovimise peale lõpuks läks. Selline pikalt maas on ühe korra olnud (Int10 M 22).

15. Kas Teie usaldus selle teenuse vastu on kasvanud?

16. Millistest võimalustest olete veel teadlik, lisaks neile, mida ise kasutate?

Autoteeninuduse aegasid võiks broneerida ID-kaardi alusel. Mis täna käib telefoni teel, min-geid rehvivahetusaegu. Mis veel võib olla? Suhteliselt, kõiksuguseid e-poodide teenuseid, kuna kui ID-kaardiga sisse logib, siis riik ju tagab, et see inimene on see, kellena ta ennast esitleb, seda arveldust on märksa lihtsam teha, ei pea tegema kohe ülekannet. Seal on neid võimalusi maa ja ilm. Põhimõtteliselt - niipalju kui saab e-teenuseid pakkuda, saab neid ID-kaardi abil efektiivsemaks muuta neid protsesse (Int10 M 22).

17. Kas on funktsioone, mille kasutamisest te olete loobunud, kui jah, siis millised?

Ei ole, ID-kaardi taha pole küll miskit jäänud (Int10 M 22).

18. Kas olete ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutades kogenud tehnilisi tõrkeid?

19. Kas ID-kaardi elektroonilisi funktsioone kasutavad ka teie tuttavad? (Kui jah, siis milliseid)

Küllaltki vähe, mõned on, nad on natuke nagu niisugused friigid. Niivõrd, kui võrd siin töö juures on see digitaalallkirjastamine, seda kasutatakse. Siis... ettevõtete registreerimiseks kasutatakse seda varianti, et ID-kaardiga sisse logida ettevõtlusportaal. Aga panka logimiseks... ausalt öeldes - peale nende, kes siin töö juures kasutavad... sõbrad ei kasuta (Int10 M 22).

20. Kas olete teistele inimestele soovitanud ID kaardi kasutamist?

Jah, ikka olen soovitanud (Int10 M 22).

21. Millise teenuse kaudu te soovitate ID-kaarti oma tutvavatele?

See on mugav lihtsalt, seda saab kogu aeg kasutada, see toimib välismaal ka. Näiteks proovisin Aserbaidžaanis mobiil-ID-ga panka minna, toimis nagu üle roamingu. Ta on mugav lihtsalt, mobiiltelefon on nagnii üks asi, mis on 90 protsenti ajast kaasas. ID-kaardi kohta

seda küll ei saaks öelda. Ma arvan, et kodanikuportaali teenused on tegelikult küllaltki mõnusad ja kasulikud, kui neid kasutama õppida. Tegelikult ka need erinevad keskkonnad, kuhu saab täna siseneda tavaliste paroolidega, mis peavad meeles olema, tegelikult seal saaks kasutada ID-kaarti, kuna see on turvalisem, see on lihtsam. Kui sa niisama paned igale poole sama parooli, see on ju suur turvaauk (Int10 M 22).

22. Kas kasutate ID-kaardi kõrval ka teisi turvalisi veebiautentimisviise (näiteks sisselogimine läbi pankade kodulehekülgede)? Kui jah, siis kui sageli?

Ma kasutan ikka ID-kaarti, EMTsse lähen paroolidega, need on salvestatud, see on märksa mugavam (Int10 M 22).

23. Kas olete tundnud ebamugavust isikuandmete avaldamisel ID-autentimisel? Ei tunne (Int10 M 22).

24. Kas tajute privaatsuse vähenemist ID-kaardi kasutamisel? Ei tunneta (Int10 M 22).

25. Kas tunnetate ID-kaardi kasutamist riskina?

Ei, mul pole seal ka nii suuri varalisi riisikoid seal netis (Int10 M 22).

26. Kas see häirib teid? Ei (Int10 M 22).

27. Kas sooviksite säilitada suuremat anonüümsust? Ma arvan, et see ei ole oluline (Int10 M 22).

28. Milliste isikuandmete avalikustamist peate ID-kaardi kasutamisel mõistlikuks (nimi, vanus, sugu, isikukood)? Ma arvan, et see ei ole oluline (Int10 M 22).

Ootused

29. Kas näete võimalusi, kuidas ID-kaardi elektrooniliste funktsioonide kasutamist saaks lihtsustada?

Ma arvan, et sellest peaks saama niisugune universaalne autentimine, et siis teisisõnu, see võtaks üle kogu selle paroolimajanduse. Sest noh, ta võiks võtta üle kogu selle paroolimajanduse. Sest ühelt poolt pank autentimine ja PIN-kalkulaator, see on lähim tulevik. Orkutisse sisse logida, Orkut on rahvusvaheline näide, või siis hot-i keskkonda. Kus on mingeid paroole kasutatakse. Selle sama parooli kättesaamine on äärmine turvarisk - saadakse see üks kätte, hakatakse seda igale poole proovima, see on väga ohtlik. See on sihu-ke, see on väga ohtlik. Saad selle ID-kaardi kätte, peab selle arvuti pesasse panema – ma näen seda niisuguse universaalse autentimisena, mis toimib igal pool. Ma natuke uurisin

kunagi ka, kas ID-kaart võiks olla ka pangakaart – see päris nõnda ei toimiks. Pigem võib see loogika sedapidi minna, et võib sedamoodi minna, et pangakaardi kiibile pannakse see ID kaardi kood peale, nagu mobiili SIM kaardile on see a-sünkroonne krüpto pandud. See võiks juhtuda näiteks aasta jooksul, see on nagu optimistlikum prognoos. ID-kaart ei ole veel piisavalt laialdaselt kasutatav... Selle juurutamisel on mingid kulud ja ma arvan, et see ei oleks inimestele veel nii magus tükk, et noh pank ütleb, et seal minu pangakaardil on ka ID-kaart koos. ID-kaardiga seostatakse, et seal on pilt ja Eesti vapp, inimesed veel seda ei taju, et põhiline sisu on selles, mis seal kiibi peal on, see kood või see turvalise autentimise algoritm lisanduda, ma arvan, et kui teda hakatakse rohkem kasutama, just elektrooniliselt, et siis see kood või turvalise autentimise algoritm rändab ka igale poole mujale kiipidele (Int10 M 22).

30. Soovitusi seadmetele tehtavate kulutuste ja turvariskide vähendamiseks?

No üks variant oleks tekitada mingisugune bluetoothiga suhtlev kiip. Täna läpakatel on enamusel see bluetooth, aga pole seda kuramuse kaardipesa, kaardipesa see on vaja juurde osta. See maksab 300 krooni, paljud selle pärast ei viitsi jamada, raha väljaandmisega tekib selline psühholoogiline tõrge. Et ta oleks nagu mujale integreeritud, et ei oleks vaja osta mingeid lisajubinaid selle jaoks, vähem riistvara nagu (Int10 M 22).

31. Kas oskate anda soovitusi tehnilise lahenduse lihtsustamiseks?

32. Kas teie võiksite ID-kaardi kasutamisest suuremat lisaväärtust saada?

Ma arvan, et vaadates ID-kaardi teenuste arvu, on olemasolevad teenused on umbes viis protsenti kogupotentsiaalst, mis võiks olla. Ma arvan, et tänaste teenuste funktsioone vaadates – see lagi on väga kaugel. Olemasolevad protsessid on tekkinud, kui olid olemas pliiats, paber, faksid - tekivad täiesti uued protsessid, kuna teenuste genereerimine läheb massidesse, kuna mida rohkem inimesi mõtleb, mis võiks olla teisiti, seda rohkem on ideid. Nende realiseerimine on jälle lihtne. Mobiil-ID on ju ka nagu täiesti uus (Int10 M 22).

33. Kas plaanite võtta kasutusse ID-kaardi funktsioone toetavaid uusi funktsioone?

34. Milleks oleks võimalik veel ID-kaardi funktsioone kasutada?

Mis on üks väga huvitav teenus, mida võiks teha ID-kaardiga, täna seda veel ei saa, aga ma tean Omanike Keskliit püüab seda sisse viia, ma ei tea, kas see nüüd lähipäevil tuleb, on allkirjade kogumine, tegelikult internetis allkirjade kogumine on täna, on suhteliselt väärtusetu. Inimene paneb sinna oma nime ja kontakti ja siis saab hääletada. On küll võimalik teha mingi meili kaudu mingisugust tuvastust, et meiliaadress peab olema sama nimega, jah, see annab natuke reaalsust juurde, kuid on ikkagi võimalus neid võltsida. Ja siis vaadates mingeid allkirju, mis on kusagil üleval, on seal on ikkagi seal sees mingid Hermann Göringid ja

Adolf Hitlerid, et ei ole tõsiseltvõetavad. Aga tõsiseltvõetavust on võimalik tekitada siis, kui digiallkirju saab anda. Üks võimalus on eks autentida koos parooliga. Aga tegelikult see turvalisus, ma näen, et see, kuna sellest mingisugust rahalist ega isikuandmete kaitset ega värki seal, probleemi, ei teki, võib autentida ka ilma nende paroolideta. Et paneb ID-kaardi sisse, iga ID-kaardiga saab korra ühe toetusallkirja. Ma olen näiteks nihukese kodanikualgatusse kohta kuulnud. Muide, Linnar Viik vist ka midagi sarnast rääkis, ei kuulnud täpselt, mis ta ütles (Int10 M 22).

35. Kas oleksite valmis kasutama ka teisi ID-kaardi funktsioone?

36. Milline neist võiks olla järgmine?

Näiteks see autoteeninduse broneerimine. Igasuguste aegade broneerimine. Ka kliendi-kaardina võib seda kasutada (Int10 M 22).

37. Mis teenuseid võiks veel ID-kaardiga siduda?

Kõik, kus on vaja isikut tuvastada, ka see kui inimesele antakse mingeid kvalifikatsioone või oskusi, kõik võiks olla koondatud sinna (Int10 M 22).

38. Kas oleksite valmis foorumitesse kommentaare kirjutades end ID-kaardi abil autentima? (Aga juhul kui võrguleht ei avalda teie nime?)

Oleneb foorumist. Ma arvan, et võiks tekkida kaks suunda, üks ei välista teist. On tõsised kommentaarid, kus nad saavad kirjutada oma nime alt, ja teine on see, kus nad saavad suvalise nime alt kirjutada. Osalisel või väljapoole suunatud anonüümsusel ei näe ma mõtet, siis võiks oma nime alt juba kirjutada. Turvalisust saab tagada ka kuidagi teisiti. Inimesed ei hamusta seda läbi, et nad jäävad anonüümseks, siis võiks juba oma nime alt juba kirjutada. Maht väheneks foorumites üks kümme korda, kvaliteet paraneks. Praegu on see üks vaba suund, teine oleks see ID-autentimise suund (Int10 M 22).

Taust

39. Sugu: Mees

40. Vanus: 22

41. Perekonnaseis: Vallaline

42. Haridus: Kesk

43. Amet: riigiametnik

44. Elukoht: Tallinna linn

Lisa 3

ID-kaarti toetavad võrgulehed Eestis

Lehekülje aadress ja tegutsemisvaldkond	Informatsiooniline sisu (märksõnad)	Teenused	Interaktsioon kasutajatega	Olulisimad arengud 5 aastaga	Suurimad puudujäägid
Avalikud teenused					
Maksu- ja Tolliamet: e-maksuamet www.emta.ee	Taotlused, deklaratsioonid, aruanded jms.	Võimaldab eraiskul vaadata eelmise aasta tuludeklaratsiooni ja seda ka täita, lisaks maa-maksu andmed	Võimaldab täita deklaratsioone, uuendada kontaktandmeid	Kasutab mobiil-ID autentimist, võimaldab autentida läbi kaheksa ID-kaardiga logimist toetava pangaveebi	e-maksuameti disain moraal-selt aegunud (uue lehe demo vaatamiseks üleval)
Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse kodanikuportaal www.eesti.ee (Riiklike registrite teenused)	e-post (@eesti.ee) Ametlikud vormid Digitaalne allkiri ISKE rakendus Lingimärkmik	Eesti Haigekassa, Eesti Kõrgkoolide Sisseastumise Infosüsteem, Ehitisregistri andmekogu, KMA infosüsteemi	Võimaldab uuendada kontaktandmeid, muuta statistilisi andmeid rahvastikuregistris	Teenuste loetelu on kordades kasvanud, teenuste sisu viidud sihtrühmade vajadustega	Ei võimaldanud vaatlushetkel (3.11.2007 7:55) ID-kaardiga siseneda

	Teavitusteenus Valimisinfo Veolubade info- süsteem	andmekogud , Kinnistusregistri andmekogu, Kohustusliku ko- gumispensioni re- gister, Kutseregis- ter, Liiklusregister, Majandustegevuse register, Maainfo- süsteem, Maksu- ja Tolliameti andme- kogud, Pensioni- kindlustuse register Rahvastikuregister, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsiooni- keskus Tallinna maamaksu register Tallinna linna sot- siaaltoetused		paremini koos- kõlla.	
--	---	--	--	--------------------------	--

		Teenistus- ja tsiviilrelvade riiklik register, Täitemenetluses osalevate isikute ja täitetöitingute andmekogu, Äriregister, Õppurite register			
Vabariigi Valimiskomisjon: e-valimised http://www.vvk.ee/ http://www.valimised.ee/	e-hääletamine	Arvuti kaudu valimistel osalemine alates 2005.aastast kõigile ID-kaardi omanikele	Elektroonilist häälet on võimalik muuta, millist võimalust tavalisel hääletusprotseduuril pole.	Võimaldab elektrooniliselt hääle anda, arvuti tagant lahukumata.	Tehniline valmisolek on väikesel osal valijaskonnast.
Patendiamet https://online.epa.ee/93	Võimaldab täita ja saata Patendiametisse uusi kaubamärgi registreerimise taotlusi ning vaadata oma varem esitatud taotlusi.	Võimaldab autentida ID-kaardiga ja digi-allkirjastada taotlusi.	Isikuandmete korrigeerimine	Kaubamärkide taotlemine ja sellekohane infovahetus on tehtud Internetis võimalikuks.	Edasiseks kirjavahetuseks küsitakse geograafilist aadressi

Portaal Täna Otsustan Mina https://www.eesti.ee/tom (e-demokraatia)	Võimaldab esitada ideid, kuidas Eestis elu paremaks muuta.	Soodustab huvirühmade arutelu valitsuse poliitika- te, otsuste ja tegevuste ning õigusaktide, vajakajäämist- te või muude päevateemade üle.	Kõiki ettepanekuid täiendatakse ja arutatakse, kasutajate seas toetust leidnud ettepanekud saadetakse ministeeriumidesse vastamiseks.	Hulk ideid on läbinud arutelu ja saanud vastuse.	Mõned ametkondade vastuseid kuvatakse failidena, mis ei avane, portaali vähene kasutatavus, sellest tulenev mittesihipärasus.
Riigihangete register https://riigihanked.riik.ee/Login.html	Riigihangete vaatamine, pakku- miste tegemine, aruannete esitamine	Lihtsustab riigihangete teostamist, järelvalvet ja aruandlust	Võimaldab hangetel osalejatel läbi veebikeskkonna hanke korraldajaga suhelda.	Muudab riigihangete läbi- viimise ja neil osalemiste lihtsamaks	Leht ei olnud vaatlushetkel (3.11.2007 11:02) töökorras
eKool https://www.ekool.ee/eschoolmain	Internetipõhine õppeinfosüsteem	Võimaldab kanda päevikusse hin- deid, märkusi, puudumisi ja kodu- seid ülesandeid ning teha need nähtavaks nii õpilaste-	Foorumid, õpilaste ja vanemate kontaktandmed	Ideaalis asen- daks klassipäe- vikut, kuid erinevad kasutus- võimalused ja sisu loomise ebaühtlane tase	Registreerimine aeganõudev, info uuendamine õpetajatel põhi- tööle lisanduv märkimisväärne koormus, veebi-

		le kui vanematele.		on mõningal määral takistuseks	info seetõttu oluliselt aegunud ja seetõttu kasutu.
Tartu Ülikooli õppeinfosüsteem www.is.ut.ee	Internetipõhine õppeinfosüsteem	Võimaldab vaadata tunniplaani, õppeained, neile registreeruda, eksamitele registreeruda, vaadata õppematerjale ja koolis edasijõudmist	Võimaldab muuta kontaktandmeid, esitada taotlusi, registreerida ainele ja eksamitele	ÕIS on hõlbus- tanud töökorraldust sel määral, et kooli ja tudengi suhtlus on praktiliselt paperivaba, kasutusest on välja langenud õpinguraamat	Aegunud ja kuupäevata tunniplaan, õppejõudude vastuvõtuajad kuvatud valikuliselt
Äriregistri online-teabesüsteem https://ar.eer.ee/login.py Ettevõtja kaughaldusportaal http://ekanded.eer.ee/ Laevakinnistusraamat https://www.just.ee/paring	Justiitsministee- riumi haldusala registritega tutvumine, info edastamine	Ettevõtja otsing, menetlusteave, registrikaardi tasuta väljatrükk, kohtumäärused, kanned, hoiatused, ärikeelud, nimepä-	Võimaldab muuta registriandmeid, teha infopäringuid andmebaasidesse, trükkida välja blanke	Teenust on oluliselt täiustatud, loetelu erinevatele sihtrühmadele suunatud võimalustest, mis on loodud	Kinnistusraamatu päringusüsteem eraisikutele ja äriühingutele tasuline, riigi- omavalitus- ja õi-

		ringud, erakondade nimekirjad, kinnis- tusraamatu pärin- gu- süsteem, Andmete elektroo- niline esitamine äri- või mittetulun- dusühingute ja sihtasutuste regist- rile, kandeavaldused nõukogu koossei- su, audiitori ja si- devahendite muu- datustega, majan- dusaasta aruande ja erakonna liikmete nimekirja esitami- ne		viie aastaga on pikk.	gusasutustele tasuta.
--	--	--	--	--------------------------	--------------------------

Eesti Teadusinfosüsteem (Teadusportaal) https://www.etis.ee/login.aspx	Koondab informatsiooni teadus- ja arendusasutuste, teadlaste, teadusprojektide ning erinevate teadustegevuse tulemuste kohta.	Taotluste esitamine, taotluste Läbivaatamine, taotluste ning projektide aruannete kinnitamine.	Võimaldab otsida ja sisestada publikatsioone, esitada taotlusi, importida publikatsioone, kasutada selleks infot Eesti raamatukogude infosüsteemist.	Hõlbustab sihtühmal asjaajamist nendes valdkondades ja koondab ja hoiab selleks vajalikku informatsiooni.	Keskkonna ülesehitus nõuab veidi harjumist ning publikatsioonide autori-ga seostamise süsteem on mõneti kohmakas.
Sisseastumise Infosüsteem https://www.sais.ee/	Võimaldab esitada SAIS-is osalevasse kõrgkooli oma sisseastumisavalduse elektroonselt.	Pärast sisseastumisavalduse esitamist aitab korraldada teadete vahendamist kõrgkooliga ning õppekoha vastuvõtmist või sellest äraütle-mist.	Süsteem edastab õppeasutusest saada info, teavitab uuendustest, kasutab inimese kohta info kogumiseks riiklikke registreid.	Sisseastumise infosüsteem on teinud koolidesse sisseastumise lihtsamaks ja vähendab sisseastujate jalavaeva.	Sisulisi etteheiteid pole, võib-olla võiks olla pisut lihtsam selgitus keskkonna esmakordsele kasutajale.
Keskkonnaministeeriumi kalanduse infosüsteem https://kala.envir.ee/	Infosüsteemi eesmärk on õigeaegne teabe saamine	Kaluritel on võimalik sisestada kalapüügiloo taot-	Maksu- ja Tolliamet, Piirivalveamet, Veeteede	Selle süsteemi olemasolu isenesest hõlbus-	Leht ei olnud vaatluse hetkel (3.11.2007

	kalavarude ja nende kasutamise kohta.	lusi, ametid töötlevad infot.	Amet ja Keskkonnainspektsioon kasutavad infosüsteemis olevaid andmeid järelevalveks. Kaluritel on võimalik sisestada või saata e-posti, SMSi või faksi teel andmeid infosüsteemi. PRIA kasutab infosüsteemis olevaid andmeid selleks, et väljastada toetusi.	tab infovahetust.	14:25) ID-kaardiga ligipääsetav
ID-pileti ostmiskeskond: www.pilet.ee	ID-kaardil põhinevad pileтите müügi- ja kontrolli lahendused	ID-piletid kasutamiseks Tallinna, Tartu ja Viimsi ühistranspordis.	Annab kliendile infot piletiostuvõimaluste kohta ja transpordiettevõtjatele reisijate kohta	Viis aastat tagasi süsteemi polnud, selle loomine on saanud võimalikuks tänu ID-kaardi olemasolule,	Veebikeskkond kohmaka struktuuriga

				kuna tugineb sellel tervikuna.	
Ettevõtete e-teenindus					
AS Sertifitseerimiskeskus: e-teenindus http://www.sk.ee/	Korraldab Eesti ID-kaartidele sertifikaatide väljastamist, nende haldust ning uuendamist.	Kehtivuskinnitused asutuste sertifikaadid, tarkvara, makselahendused (mh. ID-pileti süsteemi operaator, DigiDoc-i väljatöötaja).	Teeb võimalikuks ID-kaardi elektroonilise kasutamise.	On alates 2002. aastast väljastanud 900 000 sertifikaadipaari (igal ID-kaardil on üks paar sertifikaate)	ID-kaardi loomisega algusest peale seotud organisatsiooni veebirakendusele puuduvad etteheited.
Eesti Väärtpaberikeskus https://www.e-register.ee/	Keskse elektroonilise väärtpaberite registri pidamine	Aktiaraamatud, väärtpaberiomani-ke nimekirjad, väärtpaberikontode päringud ja väljavõtted.	Isikuandmete vaatamine, saldo väljavõte, tehingute väljavõte, pantide vaatamine	Autentimine, digitaalallkirjastamine ID-kaardi kasutuselevõtu algusest peale.	Vajakajäämisi ei ilmnenud.
Pensionikeskus https://register.pensionikeskus.ee/	Eesti pensionisüsteemi ametlik	Pensionikonto andmed,	Pensionifondi vahetamine, sissemaksed	Viie aasta eest puudus inimesel	Lehekülje ülesehitus ja välja-

	infoportaal	avaldused, pensio- nikonto aruanded, saldoteatis, välja- võtted, laekumised Maksu- ja Tolli- ametist, tulumaksu tõend.	uude pensionifondi, tagasiside ankeet, isiku andmed, tea- tiste ja aruannete vaatamine ja telli- mine	võimalus saada nii hõlpsalt enda pensionivara kohta lihtsat ja selget ülevaa- det.	nägemine lait- matud.
Hansapank - hanza.net www.hanza.net (pangandus)	Pangatehingud, lepingud, hoiu- sed.	Kõrgem turvalisus, võimalikud piira- matu mahuga te- hingud.	Eraisiku kogu per- sonaalne infovahe- tus pangaga, isiku- andmete uuendami- sest laenulepingute sõlmimiseni välja.	Autentimisele on lisandunud võimalus lepin- gute ja taotluste digitaalseks allkirjastami- seks. Kasutusel mobiil-ID	Pin-kalkulaatori kasutajad pea- vad ID-kaardi kasutuselevõ- tuks esmalt Pin- kalkulaatori pangale tagas- tama. Konto lukustumise korral saab seda avada üksnes panka kohale minnes, koodi- kaardi ja PIN-

					kalkulaatori kasutajad saavad seda teha ka telefoni teel.
SEB Eesti Ühispank: U-Net https://www.seb.ee/	Pangatehingud, lepingud, hoiused.	Kõrgem turvalisus, võimalikud piiramatute mahuga tehingud. Puudub kohustuslik salasõna vahetus, Internetipanga sessioon ei aegu.	Eraisiku kogu personaalne infovahetus pangaga, isikuandmete uuendamisest laenulepingute sõlmimiseni välja.	Autentimisele on lisandunud võimalus lepingute ja taotluste digitaalseks allkirjastamiseks. Kasutusel mobiil-ID	Lahendus töötab eri veebisirvija-tes vahelduvalt edukalt (4.11.2007 7:13).
Sampo Internetipank www.sampopank.ee Krediidipanga i-pank www.krediidipank.ee SBM panga Internetipank www.sbmbank.ee/wbb/ Balti Investeeringute Grupi pank www.rahamet.ee Nordea Internetipank	Pangatehingud, lepingud, hoiused.	Kõrgem turvalisus	Eraisiku kogu personaalne infovahetus pangaga, isikuandmete uuendamisest laenulepingute sõlmimiseni välja.	Viis aastat tagasi osa neist pankadest Eestis ei tegutsenudki. Puudusid ka võimalused sooritada väljaspool pangakontorit tehinguid, mis	Rakendus töötab eri veebisirvija-tes ja platvormidel vahelduva eduga (4.11.2007 7:53). Sampo panga veeb on saanud vaatlus-

www.nordea.ee Handelsbankeni Eesti filiaal https://ee1.handelsbanken.ee/wbb/ Parex panga Eesti filiaal https://www.parex.ee/wbb/				nõudsid dokumentide allkirjastamist.	perioodil oluliselt paremini töötava vormi (4.11.2007 7:53 - 18.12.2007 20.09).
Patsiendiportaal Minu Medicum http://www.medicum.ee/id.html	Lasnamäe tervisekeskuse veebikeskkond kliendi teeninduseks.	Ülevaade külastustest, diagnoosid, töövõimetuslehed, uuringute ja protseduuride tulemused, laboritulemused, haigekassa info.	Patsiendi andmete uuendamine, vastuvõtule registreerimine.	Viis aastat tagasi ei olnud ühtki veebilehte, mille kaudu oluks võimalik selletasemeline infovahetus.	Esimene avalikult kasutatav selletaoline leht.
Tallinna Vesi: iseteenindus https://klient.tallinnavesi.ee/	Tallinna vee-ettevõtte klientide iseteenindusbüroo	Arved, näidud, lepingud, taotlused, aruanded, küsimused.	Kliendi andmed, meeldetuletused, liitumislepingu sõlmimine.	Ehkki lehekülgeelistab selgelt teisi autentimisviise (läbi pankade), ometi esimene oma- taoline algatus.	Keskkond ei võimalda ligipääsu ID-kaardiga (3.11.2007 17:40)

Elion: e-teenindus https://teenindus.elion.ee/	Elioni Interneti- põhine iseteenin- dusbüroo	Arved kõnevälja- võtted, kõnehin- nad, e-pood.	Saab kliendiks re- gistreeruda, teenu- seid tellida, valida sõbranumbreid, sõbrariike, muuta lühivalikut ja tele- foni suunata.	Lisaks formaal- suste täitmisele pakub ka sisuli- selt võimalust ostlemiseks, seda viis aastat tagasi ei olnud.	Töö- tav ja nägus kesk- kond.
EMT iseteenindus www.emt.ee	Emt Internetipõ- hine iseteenindus	Arved kõnevälja- võtted, hinnainfo, e-pood, litumine.	Veebipõhine pake- tivahetus, uue SIM-kaardi tellimine, teenuste lisamine, lepingu ümbervormistami- ne, PUK-koodid, mobiili seadistami- ne, positsioneerimi- ne, mobiilimaksete seadistamine.	Viie aasta eest puudus võima- lus kasutada selliseid teenu- seid veebipõhi- selt, see on saa- nud võimali- kuks suuresti tänu turvalisele autentimisele.	Info- ja võima- luste rohkus, nõuab harjuta- mist.
Tele2 iseteenindus https://kt.tele2.ee/iseteenindus/	Tele2-e isetee- nindus veebis	Liitumine, e-pood, arveldus, kõnede eristus, laekumiste	Postkast suhtlemi- seks operaatoriga	Tele2 on tehno- loogiliselt sel- gelt teistest	Veebis liitumise lehekülgedel „ringliiklus“,

		ajalugu.		suurtest mobiilioperaatoritest ebatäiuslikum, kuid on viie aastaga astunud sammukese õiges suunas.	samas liituda võimatu, mistõttu puudus ka võimalus teiste teenuste ja kaupade tarbimiseks, avalehelt e-posti ja MMS-i seadistamise leheküljel puudus (Viga 404), teenuste lehelt lähenedes otse-tee töötas.
Eesti Gaasi e-teenus http://www.gaas.ee/index.php?page=75	Eesti Gaasi koduklienditeenindus	Võimaldab teatada ja kontrollida gaasiarvesti näite vaadata ja tasuda gaasiarveid, jälgida oma tarbimist.	Võimaldab sisestada ja muuta oma kontaktandmeid suhelda Eesti Gaasi klienditeenindusega	Ettevõtte on loonud e-teenuse, mis on avatud 24 tundi ööpäevas.	Ligipääs ainult lepingulistele klientidele.

Eesti Energia: kodukliendi iseteenindusbüroo https://eteenus.energia.ee/	Eesti Energia teenindusbüroo	Võimaldab teatada elektrinäitu ja jälgida arvelduste ajalugu.	Kontaktandmete uuendamine, ülevaade plaanilistest elektrikatkestusest.	Eesti üks suuremaid ettevõtteid on loonud personaalse teeninduskeskkonna.	Info on staatiline - lepinguid ei saa veebis lõpetada, arveid ei saa keskkonnast otse maksta.
Tartu Üliõpilasküla: e-kyla https://ekyla.kyla.ee/	Üliõpilasküla kliendihaldus- ja üüriarvestusprogramm.	Avaldused, lepingu haldamine.	Teadete haldamine, parooli muutmine, probleemidest teavitamine (helpdesk)	Loodud on üks kiiremini uue neva sisuga reaalajas toimiv üüri-keskkond.	Eeldab mõningasi eelteadmisi Tartu linnast.
CVO Group: CV-Online http://www.cv.ee/idcard/login.php	CVO – grupi töövahendus-portaal	Tööotsijad, töopakumised, koolitus, karjäärinõustamine	Foorumid, klienditugi.	Tööturg on viidud Internetti ja vähendab oluliselt raskusi tööjõu värbamisel.	Ainus omataoline, veebilahendus intuiitselt õpitav ja mugav.
Reisiteenused: https://www.bookinghouse.net	Domina Traveli reisipakettide veebipood	Reisipaketid koos juurdekuuluvaga.	24h klienditeenindus, isikuandmete lisamine	On loonud võimaluse osta reis võrgust ja alustada seda sisuliselt lennujaa-	Hea disain, käepärane ja töötav keskkond.

				mast.	
Hinnavaatluse foorum: https://web.hinnavaatlus.ee/	Hinnavaatluse foorum	Arutelud IT-toodete ja nende kasutamise üle	Foorumid, kontakt-andmete uuendamine, kontakt e-mail.	Esimene veebi-foorum, kuhu pääsemiseks saab end id-tuvastada.	Lehekülje turvasertifikaat vea-ga, ID-kaardiga autentimise järel küsis keskkond tavapäras-t autentimist (kasu-tajanime ja pa-rooli)
Korteriühistute infosüsteem: http://korteryhistu.net/	Korteriühistute haldus- ja arves-tus-programm.	Igakuiste arvete esitamine ühistu liikmetele, ühistu-ga seotud doku-mentide hoidmine, saab esitada näite ja vaadata arvel-duste ajalugu.	Foorumid, kontakt-andmete uuendami-ne, kontakt e-mail.	Alustas id-logimisega 2007. aastal.	Väike liitunute arv
Serveriteenus: www.zone.ee	ID-autenditav on ainult serveri hal-duse osa	Ftp- ja meiliserve-rid, kontode hal-damine, andme-	Võimalik luua ja seadistada meililiste ja e-posti aadresse,	Alustas id-logimisega 2007. aasta sü-	Veebiliidese struktuur nõuab kohanemist,

		edastus, seadustamine	hallata serverit, transportida faile	gisel	kasutajaliides veidi kohmakas.
--	--	-----------------------	--------------------------------------	-------	--------------------------------